

**İNGİLİZ FİKİR GAZETELERİ'NİN TÜRKİYE'NİN
AVRUPA BİRLİĞİ'NE ADAYLIK SÜRECİNE BAKIŞI
(1999 HELSİNKİ VE 2004 BRÜKSEL ZİRVELERİ)**

**Sibel BAL
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Kasım 2008**

**İNGİLİZ FİKİR GAZETELERİ'NİN TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE
ADAYLIK SÜRECİNE BAKIŞI (1999 HELSİNKİ VE 2004 BRÜKSEL
ZİRVELERİ)**

Sibel BAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Basın Yayın Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seçil Banar

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kasım 2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

İNGİLİZ FİKİR GAZETELERİNİN TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ADAYLIK SÜRECİNE BAKIŞI (1999 HELSİNKİ VE 2004 BRÜKSEL ZİRVELERİ)

Sibel BAL

Basın Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kasım 2008

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seçil Banar

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinin İngiliz Fikir Gazeteleri’ne nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. İçerik analizi yönteminin uygulandığı araştırmanın süreç açısından örneklemini 10-11 Aralık 1999 Brüksel ve 16-17 Aralık 2004 Helsinki Zirveleri oluşturmaktadır. Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’ye adaylık statüsü tanınmış ve Brüksel Zirvesi’nde Türkiye ile 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. Bu örneklem çerçevesinde, İngiliz Fikir Gazeteleri’nde, Helsinki Zirvesi’nin yapıldığı 10-11 Aralık 1999 tarihleri ile bu tarihlerin 7 gün öncesinden başlayan (3-9 Aralık) ve 7 gün sonrasına kadar olan (12-18 Aralık) yayınlarında, Türkiye’nin üyelik süreci hakkında yayınlanan haberler ile Brüksel Zirvesi’nin yapıldığı 16-17 Aralık 2004 tarihleri ile bu tarihlerin 7 gün öncesinden başlayan (9-15 Aralık) ve 7 gün sonrasına kadar olan (18-24 Aralık) yayınlarında, Türkiye’nin üyelik süreci hakkında yayınlanan konuyla ilgili haberler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın, İngiliz Basını’ndaki Fikir Gazeteleri’nin tümünü kapsamamasından ötürü, çalışmanın evrenini oluşturan gazeteler, aynı zamanda çalışmanın örneklemini de oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerin konuyla ilgili haber içerikleri, Helsinki ve Brüksel Zirveleri Dönemleri’nde “Türkiye’nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren anlatımlar” ve “Türkiye’nin adaylık sürecine yönelik karşıt anlatımlar” olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda, çalışma kapsamında incelenen Brüksel ve Helsinki Zirve Dönemleri'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ile ilgili yer alan haber içerikleri incelendiğinde, Gazeteler'de, konuyla ilgili olarak Brüksel Zirvesi Dönemi haber içeriklerinin, Helsinki Zirvesi'ne oranla çok daha yoğun olarak yer bulduğu saptanmıştır. “Karşıt anlatımlar” ve “Destek ve Umut İçeren Anlatımlar” kapsamında bir değerlendirme yapıldığında ise, her iki Zirve Dönemi'nde de karşıtılık içeren anlatımların, destek ve umut içerikleri anlatımlara göre çok daha yoğun olarak haber içeriklerinde yer bulduğu gözlenmiştir.

ABSTRACT**BRITISH QUALITY NEWSPAPERS' PERCEPTION OF TURKEY'S EUROPEAN
UNION CANDIDACY PROCESS (1999 HELSINKI AND 2004 BRUSSELS
SUMMITS)****Sibel BAL****Department of Journalism****Anadolu University, The Graduate School of Social Sciences, November 2008****Advisor: Assistant Professor Seçil Banar**

The main purpose of this research is to analyse the reflections of Turkey's European Union Candidacy process on the British Quality Newspapers by applying content analysis method. The sample of this research in terms of the process is the 10-11 December 1999 Brussels and 16-17 December 2004 Helsinki Summits. Turkey's Candidacy for European Union is declared in Helsinki Summit and in Brussels Summit, the date of 3 October 2005 is determined for initiating the membership negotiations with Turkey. In the context of this sample, the news regarding the Turkey's Candidacy for EU published at the dates of the two Summits – 10-11 December 1999 Brussels and 16-17 December 2004 Helsinki – and seven days before and after each summit are analysed by the content analysis method. Due to the research covers all the British Quality Newspapers in Britain, the newspapers that constitutes the universe of the research also constitutes the sample of the research.

The content of the news in the context of the research are evaluated under the two titles: "The contents that include support and prospect regarding Turkey's EU Candidacy process" and "The contents that include opposition regarding Turkey's EU Candidacy process".

The outcome of the research is that; the ratio of the news content in the context of Brussels Summit regarding the Turkey's EU Candidacy is bigger than the news content in the context of Helsinki Summit. In the context of the evaluation regarding the "The

contents that include support and prospect regarding Turkey's EU Candidacy process" and "The contents that include opposition regarding Turkey's EU Candidacy process", it is confirmed that the ratio of the contents including opposition is bigger than the ones including support and prospect for both of the Summits.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sibel BAL'ın "İngiliz Fikir Gazetelerinin Türkiye'nin Avrupa Birliğine Adaylık Sürecine Bakışı (1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirveleri)" başlıklı tezi 5 Kasım 2008 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yard.Doç.Dr.Seçil BANAR

Üye : Prof.Dr.H.İbrahim GÜRCAN

Üye : Doç.Dr.Mine OYMAN

Prof.Dr.Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde büyük katkıları bulunan, tezin her aşamasında destek ve önerileriyle ufkumu açan ve beni çalışma süresince motive eden tez danışmanım Seçil Banar'a,

Çalışmanın fikrinin oluşum sürecinde, görüşleriyle bakış açımı şekillendiren ve bu çalışmayı gerçekleştirmem konusunda beni her zaman teşvik eden Ali Murat Vural'a,

Tezin yöntemi ve uygulama süreci ile ilgili önerilerini benimle paylaşan Erkan Yüksel'e,

Son olarak, bu araştırmayı İngiltere'de gerçekleştirebilmem için bana her türlü olanağı sağlayan ve çalışma süresince bana hissettirdikleri manevi destekten ötürü annem Servet Bal ve babam Süleyman Bal'a, desteği ve ilgisi için kardeşim Sera Bal'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi

1. GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Amaç	2
1.3. Önem.....	2
1.4. Varsayımlar.....	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	5

2. KİTLE İLETİŞİM SÜRECİNDE FİKİR GAZETELERİ VE DIŞ HABERLERDE ULUSAL İMAJ

2.1. Kitle İletişimi ve Kitle İletişim Süreci	6
2.2. Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete, Gazetecilik Türleri ve İngiltere’de Gazetecilik	8
2.2.1. Gazete Kavramı.....	8
2.2.2. Fikir ve Halk Gazeteciliği.....	9
2.2.3. İngiltere’de Fikir ve Halk Gazeteleri ile İngiltere’de Gazeteciliğin Tarihsel Gelişimi	10
2.3. Dış Haber, Ulusal İmaj ve Ulusal İmajın Yaratılmasında Dış Haberlerin Önemi.....	15

3. AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL SÜRECİNDEKİ ÖNEMLİ GELİŞMELER

3.1. Ortaklık Anlaşması’ndan (Ankara Anlaşması - 1963) Türkiye’ye Adaylık Statüsü verilmesine (Helsinki Zirvesi - 1999) kadar olan dönemde ilişkiler	20
3.2. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Adaylık Sürecindeki Gelişmeler.....	23
3.2.1. Helsinki Zirvesi.....	23
3.2.2. Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ve Ulusal Program	24
3.2.3. Adaylık Sonrası İlişkiler: Nice, Leaken ve Kopenhag Zirveleri..	26
3.2.3.1. Nice Zirvesi	26
3.2.3.2. Leaken Zirvesi	26
3.2.3.3. Kopenhag Zirvesi	27
3.2.4. Brüksel Zirvesi.....	28

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Yöntemi	31
4.2. Evren ve Örneklem	32
4.3. Veriler ve Toplanması.....	33
4.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	33

5. BULGULAR VE YORUM

5.1. Helsinki ve Brüksel Zirve Dönemleri'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Yayınlanan Haber Toplamları ve Değerlendirme.....	36
5.1.1. Helsinki Zirvesi Dönemi'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye'nin Adaylık Süreci Konusunda Yayınlanan Haberlerin İçerikleri ve Değerlendirme.....	37
5.1.2. 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye'nin Adaylık Süreci Konusunda Yayınlanan Haberlerin İçerikleri ve Değerlendirme.....	42

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç	48
6.2. Öneriler	57

KAYNAKÇA	59
----------------	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. İngiliz Fikir Gazeteleri'nde 1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirve Dönemleri'nde Yayınlanan Haberler	36
Tablo 2. 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar	37
Tablo 3. 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar	39
Tablo 4. 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar	42
Tablo 5. 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar	45
Tablo 6. İngiliz Fikir Gazeteleri'nde 1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirve Dönemleri'nde, İncelenen Haberlerde Haber İçeriklerinin Sayısı	47

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Kitle iletişim araçları, topluma haber ve bilgi sunarak çeşitli konu ve olaylar hakkında toplumu haberdar etmekte ve belirli kanaatlerin yayılmasını sağlamaya çalışmaktadır.¹ Bu çerçevede kitle iletişim araçları, uzaktaki olayları, kısa bir zamanda, büyük kitlelerin yanına getirebilmekte ve bu olayları sunuş ve yorumlayış biçimleriyle kitlelerin içindeki bireylerin kanaatlerine yön verme olanağına sahip olmaktadır.² Bu bağlamda, kitle iletişim araçlarının, bir ülke hakkında, o ülkenin dışındaki toplumların kanaatlerinin oluşmasını sağlama işlevinden söz edilebilmektedir. “Bir ülkenin görünümü ya da algılanış biçimi” olarak nitelendirilebilecek ulusal imaj,³ bir anlamda oluşan kanaatlerin bütünü olarak da düşünülebilir. Bu çerçevede, bir ulusun dışarıdaki imajının olumlu olması, o ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarında saygınlık kazanmak, uluslararası karar mekanizmalarında söz sahibi olmak açısından söz konusu ülkeye artılar kazandırmak anlamında büyük önem taşımaktadır.⁴ Bu nedenle, dış basında bir ülke ile ilgili konuların ve olayların nasıl ve hangi konularla ilişkilendirilerek yansıtıldığı önemlidir.

Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri sürecindeki gelişmelerin, ulusal medyada ve özellikle Türkiye'nin adaylığı yönünde alınan karar süreçlerinde dış basında yer bulan bir konu olduğu ifade edilebilmektedir. Türkiye'nin 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık başvurusu ile başlayan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri süreci, inişli çıkışlı dönemlerden geçtikten sonra Türkiye'ye adaylık statüsü tanınan 1999 Helsinki Zirvesi ile ivme kazanmış ve bu bağlamda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci başlamıştır. 2004 yılında yapılan Brüksel Zirvesi'nde ise, Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile müzakerelere başlamak için belirli kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği AB Konseyi

¹ Metin Işık, **Kitle İletişim Teorilerine Giriş** (Konya: Eğitim Kitabevi, 2002), s.75.

² “V. O. Key J.r., *Public Opinion and American Democracy* (New York: Alfred A. Knopf, 1963, s.14)” Duygu Sezer, **Kamuoyu ve Dış Politika** (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1972), s.292'deki alıntı.

³ Şeref Ateş, “Siyasal İletişimde İmajlar”, <http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/haziran03/index.htm>, 15 Temmuz 2008.

⁴ Gülnare Mahmudova, “Türk Basınında Azerbaycan İmajı: Haydar Aliyev'in Ölümü Üzerine Karşılaştırmalı İçerik Analizi (Hürriyet ve Ortadoğu Gazeteleri).” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), s.25.

tarafından açıklanmış ve Türkiye'yle, 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelere başlama kararı alınmıştır.

Bu çerçevede, çalışmada, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde çok önemli iki Zirve olarak görülebilecek 10-11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi ve 16-17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi dönemlerinde, İngiliz Fikir Gazeteleri'nde, Türkiye'nin adaylık süreci ile ilgili haberler incelenecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye imajının nasıl oluştuğu araştırmanın temel sorusunu oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

“Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye imajının nasıl oluştuğu” temel sorusuna yanıt vermeye çalışılacak olan araştırmanın temel amacı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinin, İngiliz Fikir Gazeteleri'ne nasıl yansıdığını - sürecin nasıl konuşturıldığını - belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda şu iki soruya yanıt aranmaktadır:

- İngiliz Fikir Gazeteleri'nde, incelenen haber içeriklerinde ve incelenen dönemlerde, Türkiye'nin adaylık süreci hangi politik, ekonomik ve sosyal olaylarla ilişkilendirilmiştir?
- Çalışma kapsamında incelenen iki Avrupa Zirvesi döneminde (1999 Helsinki Zirvesi ve 2004 Brüksel Zirvesi), Türkiye'nin adaylığı ile ilgili haberlerin ve haber içeriklerinin sayısı, haberlerde ağırlık verilen konular ve Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığına yaklaşım açısından ne gibi farklılıklar vardır?

1.3. Önem

Çalışma, iki Avrupa Zirvesi dönemi arasında, haberlerde ağırlık verilen konular ve Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığına yaklaşım açısından farklılıkların belirlenmesi ile İngiliz Fikir Gazeteleri'nin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecini nasıl yansıttığına; bir başka ifadeyle İngiliz Fikir Basını'nda Türkiye'nin ulusal imajına ilişkin saptamaların ortaya çıkacak olması anlamında önemli bulunmaktadır.

Bu çerçevede çalışma, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda alınan kararlar bakımından önem teşkil eden Helsinki Zirvesi (1999) ve Brüksel Zirvesi (2004) dönemlerinde yayınlanan haberlerin incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınmış ve Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'ye, üyelik müzakerelerinin başlama tarihi olan 3 Ekim 2005 tarihi verilmiştir. Bu açıdan yaklaşıldığında, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin 40 yılı aşkın tarihsel süreci ve özellikle, Türkiye'nin 1999 yılında AB'ye tam üyeliğine adaylığının tescil edilmesiyle başlayan süreç kapsamında, bu iki Avrupa Zirvesi'nin incelenmesi, çalışma açısından önemli bulunmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Çalışmada şu noktalar birer varsayım olarak kabul edilmiştir:

- İncelenen AB Zirve dönemleri, Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesi ve sonraki dönemde, genel anlamda Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini yansıtmaktadır.
- Çalışma kapsamında incelenen iki Avrupa Zirvesi dönemi arasında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık süreci haberlerinin sayısı ve Türkiye'nin adaylığı ile ilişkilendirilen konuların yoğunluğu açısından farklılıklar bulunmaktadır.
- İncelenen Avrupa Birliği Zirve Dönemleri, Türkiye'nin AB'ye adaylık sürecini genel olarak yansıtmaktadır.
- Dış haberler, ulusal imajın oluşması anlamında önem teşkil etmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmada incelenecek İngiliz Basını'nda yayınlanan Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık süreci haberleri, konu ile ilgili olarak İngiliz Fikir Basını'nda (Quality Press) yer alan haberler ile sınırlıdır. "Ciddi Gazeteler" olarak da adlandırılan Fikir Gazeteleri'nin, iç ve dış politika haberlerine ve ekonomik olaylara geniş yer veren gazeteler olması ve bu anlamda, politik ve ekonomik haberleri "renkli tarafları" ile kısa biçimde sunan, resim ve fotoğraflara ağırlık veren, "bilgi" ve "haber" vermekten çok "eğlendirme" amacı taşıyan

Halk Gazeteleri'nden (Popular Press) ayrılması⁵, çalışmanın sınırlılığının “Fikir Gazeteleri” kapsamında belirlenmesinin nedenidir.

Çalışma, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda alınan kararlar bakımından önem teşkil eden iki Avrupa Zirvesi sürecinde yayınlanan haberler ile sınırlandırılmıştır. Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınması ve Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'ye, üyelik müzakerelerinin başlama tarihi olan 3 Ekim 2005 tarihinin verilmesi nedeniyle bu iki Zirve, son yıllarda Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri sürecinde dönüm noktaları olarak düşünülmektedir. Bu nedenden ötürü çalışma, Brüksel ve Helsinki Zirve Dönemleri'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde yayınlanan, Türkiye'nin AB'ye adaylık sürecine yönelik haber içerikleriyle sınırlandırılmıştır.

Çalışmada incelenen İngiliz Fikir Gazeteleri'nin, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik olarak hangi haber içeriklerine hangi yoğunlukta yer verdiklerinin, gazeteler arasındaki farklılıklar bağlamında nedenlerinin değerlendirilmesi, çalışma kapsamının dışında bırakılmıştır. Bunun nedeni, gazeteler arasındaki farklılıkların nedenlerinin değerlendirilebilmesi için, İngiliz Fikir Gazeteleri'nin geçmişten günümüze yayın politikaları hakkında çok kapsamlı bir ön araştırma gerektiği düşünülmektedir. Bunun da ötesinde, aydın bir İngiliz yurttaşının İngiliz Fikir Gazeteleri'ni tanıdığı kadar iyi ölçüde gazeteleri tanımak, gazeteler arasındaki farklılıkların nedenlerinin açıklanabilmesi anlamında bir gereklilik olarak görülebilir. Tüm bu nedenlerden ötürü çalışma, iki Avrupa Zirvesi Dönemi haber içerikleri ve içeriklerin yoğunlukları arasındaki farklılıkların değerlendirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

İncelenen iki Avrupa Zirvesi döneminde, İngiliz Fikir Gazeteleri'nde yer alan köşe yazıları, araştırma kapsamının dışında bırakılmıştır. Köşe yazılarının subjektif olması, bu anlamda gazetelerin yayın politikasından farklı görüşler de içerebilmesi nedeniyle çalışma, gazetelerin “haber” içerikleri ile sınırlandırılmıştır. Bunun yanı sıra köşe yazılarının metinlerinin - yazarların anlatım biçimleri ve yazı dillerinin - içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesinde, anlatımların net bir biçimde kategorileştirilmesi

---

⁵ Ahmet Tan, “İngiltere ve Türkiye Basını'nda Dış Haberlerin Yapısı.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989), s.44.

bağlamında bir takım belirsizlikler ve buna bağlı olarak uygulamada çıkabilecek sorunlar da göz önünde bulundurularak, çalışmaya bu sınırlılık getirilmiştir.

1.6. Tanımlar

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET): Avrupa Ekonomik Topluluğu, 25 Mart 1957 tarihinde imzalanan Roma Antlaşması ile kurulmuştur. Topluluk, Altı kurucu üye arasında, ekonomi politikalarının yaklaştırılmaları yoluyla bir ortak pazarın kurulmasını, ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gelişmesini, dengeli ve sürekli bir gelişme sağlanmasını, istikrarın artmasını, Topluluk üyesi ülkeler arasındaki ilişkilerin daha sıklaştırılmasını öngörmektedir. Bu amaca ulaşmak için AET Antlaşması, yürürlük tarihinden (1 Ocak 1958) itibaren 12 yıllık bir geçiş dönemi içinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanmasını ve sosyal Avrupa'nın kurulmasını öngörmüştür. Geçiş döneminde ortak tarım ve ulaştırma politikaları saptanacak, üye devletlerin ekonomi politikaları ve gerekli ulusal mevzuatları yakınlaştırılacak ve rekabetin bozulmamasına ilişkin önlemler alınacaktır. AET Antlaşması'yla, Topluluğun işlemesi için gerekli organlar da (Avrupa Parlamentosu, Topluluk Konsey ve Komisyonu ve Adalet Divanı) kurulmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ile, Avrupa Topluluklarını oluşturan üç Topluluktan biridir.⁶

Avrupa Topluluğu (AT): 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren Birleşme (Füzyon) Antlaşması (Avrupa Toplulukları için tek bir Konsey ve tek bir Komisyon kuran Antlaşma) ile, üç ayrı Avrupa Topluluğunun (Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) yürütme organları birleştirilmiştir. Her Toplulukta ayrı ayrı bulunan Konsey ve Komisyonlar her üç Topluluk için bire indirilmiştir.⁷ Kurum bu antlaşma ile Avrupa Topluluğu adını almıştır.

Avrupa Birliği (AB): Avrupa Birliği Kavramı, Avrupa bütünleşmesinin 1992 sonrasında aldığı örgüt yapısının genel adı olarak kullanılmaktadır. Teknik olarak Avrupa Birliği kavramı, Avrupa Toplulukları örgüt yapısında 1992 Maastricht Antlaşması ile getirilmiştir. Maastricht Antlaşması'na göre, Avrupa Birliği üç sütun üzerine

⁶ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=964>, 10 Temmuz 2008.

⁷ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1005>, 10 Temmuz 2008.

oturmaktadır: Bunlardan birincisi ulus-üstü nitelik taşıyan Avrupa Toplulukları Sütunu, ikincisi Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ve üçüncüsü de Adalet ve İçişlerinde İşbirliği sütunudur.⁸

Avrupa Zirvesi: Avrupa Birliği üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının belirli aralıklarla bir araya geldiği toplantıları ifade etmek üzere kullanılmaktadır. AB Zirveleri, üye ülke liderlerinin 1974 yılında Paris'te yapılan zirve toplantısında aldıkları karar uyarınca, 1975 yılından itibaren Avrupa Konseyi adı altında düzenli olarak yapılır. Zirvenin görevi, birliğin gelişimi için gerekli ivmeyi kazandırmak ve genel siyasi hedefleri belirlemektir. Zirve toplantıları, Avrupa Birliği Konseyi dönem başkanlığını yürüten üye devlet tarafından düzenlenir.⁹ Avrupa Birliği Konseyi, AB'nin temel karar alma kurumudur. Avrupa Birliği Konseyi yasama ve yürütme görevlerine sahiptir. Birliğe üye olmayan ülkelerle görüşmelere karar verilmesi, izlenmesi ve sonuçlandırılması, AB Konseyi'nin sorumluluğu altındadır.¹⁰

2. KİTLE İLETİŞİM SÜRECİNDE FİKİR GAZETELERİ VE DIŞ HABERLERDE ULUSAL İMAJ

2.1. Kitle İletişimi ve Kitle İletişim Süreci

İletişim kavramı günümüze kadar birbirinden farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Coenenberg iletişimi “vericiden alıcıya aktarılan bilgi veya haber süreci” olarak tanımlarken,¹¹ Fiske “iletişim iletiler aracılığıyla sosyal etkileşim biçimidir”¹² tanımını getirmiştir. UNESCO tarafından yapılan iletişim tanımı ise şöyledir: “İletişim, kişiler ve ulusların arasında haberlerin, verilerin, fikirlerin, mesajların paylaşımı sürecidir.”¹³ Yukarıda verilen tanım örnekleri, içerikleri açısından genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, iletişimin genelde aktarım, etkileşim ya da paylaşım ekseninde

⁸ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği El Kitabı, Kavramlar-Kurumlar-Kişiler** (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), s.50.

⁹ <http://www.dpt.gov.tr/abigm/>, 10 Temmuz 2008.

¹⁰ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=972>, 10 Temmuz 2008.

¹¹ “A.G. Coenenberg, Die Kommunikation in der Unternehmung (Wiesbaden, 1996, s.36)” Orhan Gökçe, **İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi** (Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, 2006), s.7’deki alıntı.

¹² “J. Fiske, İletişim Çalışmalarına Giriş. Çeviren: S. İrfan (Ankara: ARK, 1996, s.17)” Orhan Gökçe, **İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi** (Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, 2006), s.7’deki alıntı.

¹³ Orhan Gökçe, **İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi** (Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, 2006), s.7.

tanımlandığını gözlemlemek mümkündür. İletişimin oluşabilmesi için, kişiler ya da gruplar arasında karşılıklı bir şeylerin aktarılması sonucu etkileşim ya da paylaşımın olması gerekir. Bu anlamda iletişim, öncelikle bir şeylerin aktarımını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle iletişim çoğu zaman, duyguların, düşüncelerin, hislerin, görüşlerin, bilgilerin aktarımı ya da alışverişi olarak tanımlanmaktadır.¹⁴ İletişim, bir süreçtir ve bu sürecin çeşitli unsurları vardır. Amerikalı Siyaset Bilimci Harold Lasswell 1948 yılında yayınladığı bir makalede, “tek yönlü iletişim süreci”nden söz etmektedir. Lasswell, iletişimi tanımlamak için yanıt verilmesi gereken soruları “Kim? (Kaynak), Neyi? (İleti), Hangi Kanalla? (Kanal), Kime? (Alıcı), Hangi Etkiyle? (Etki)” olarak belirtmekte ve bu, Lasswell Modeli olarak bilinmektedir.¹⁵ Günümüzde, iletişim sürecinin unsurları temel olarak kaynak, ileti, kanal, hedef kitle ve geri besleme aşamalarını içermektedir.

Temelde insanlar tarafından yüz yüze yürütülen haberleşme ve iletişim, toplumun her geçen gün biraz daha karmaşık bir nitelik kazanmasıyla ve toplumsal ilişkilerin, diğer toplumların düşünce ve davranışlarına bağımlı uluslararası bir yapıya kavuşması sonucunda, iletilmek istenen mesajların yöneltileceği gruplar, büyük bir genişlik kazanmış ve yüz yüze iletişim yetersiz hale gelmiştir. Bu nitelikteki iletişim ve haberleşmenin bazı tekniklerle ve belirli bir teknoloji uygulanarak çoğaltılıp güçlendirilmesi sonucu çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesine kitle iletişimi adı verilmiştir.¹⁶

Kitle iletişim süreci içindeki hedef alıcının sayısını toplum, ülke ya da dünya kamuoyu düzeyine çıkartan iletişim yöntemine kitle iletişimi adı verilmektedir.¹⁷ Kitle iletişim sürecindeki kaynak, medya kuruluşları ya da bu kuruluşların çeşitli kademelerinde çalışan profesyonel ileti üreticileri, gazeteciler, yapımcılar, yönetmenler, reklamcılardır.¹⁸ Kitle iletişiminin bir süreç olarak tanımlanmasını gerektiğini savunan Melvin De Fleur ve Everette Denis, süreci beş ayrı aşamanın oluşturduğunu öne sürmektedir:¹⁹

1. Profesyonel iletişimciler sunu için değişik içerikli iletiler oluştururlar.
2. Bu iletiler mekanik araçlar aracılığında hızlı ve sürekli dağıtılır ya da yayınlanırlar.

¹⁴ Aynı, s.8.

¹⁵ Denis Mc Quail ve Seven Windahl, **İletişim Modelleri**. Çeviren: Uğur Demiray ve Banu Dağtaş (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994), s.7.

¹⁶ “Sulhi Dönmezler, Sosyoloji (Sekizinci basım. Ankara: Savaş Yayınevi, 1982, s.408)” Zeynep Oktay “Uluslararası İletişimin Sosyo-Kültürel Etkileri,” **Uluslararası İletişim**. Ed.: Gürsel Öngören (İstanbul: Der Yayınevi, 1995, ss.75-102.), s.75’teki alıntı.

¹⁷ Nurdogan Rigel, **İleti Tasarımında Haber** (İstanbul: Der Yayınevi, 2000), s.151.

¹⁸ Rigel, **Ön.ver.**, s.156.

¹⁹ “Aysel Usluata, İletişim (İstanbul: İletişim Yayınları 1995, s.74)” (Rigel, 2000, s.154-155’teki alıntı).

3. İleti çok sayıda izleyiciye ulaşır.
4. Kitle içindeki bireyler iletiyi kendi deneyimlerindeki anlamlara göre yorumlarlar.
5. Bireyler bir biçimde bu iletilerden etkilenirler.

Kitle iletişimi “belli özel toplumsal grupların ya da bir grubun üyelerinin, teknik araçlar kullanarak, heterojen olan ve geniş alana yayılmış bulunan sayıca fazla insana simgesel içerikleri iletmeye veya ulaştırmaya çalıştıkları bir süreçtir”.²⁰ Tanıma göre, toplumsal gruplar veya bunların üyeleri başka insanlara bir şeyler iletmek, mesajlar vermek istemektedirler. Kitle iletişiminin oluşması için dinleyici kitlesinin iletilere bir tepki göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda kitle iletişimi sürecinde, doğrudan doğruya değil, en azından dolaylı bir karşılıklı etkileşim söz konusudur.²¹ Kitle iletişimi, iletişimin geniş, heterojen ve bilinmeyen izleyiciye doğru yöneltilen şekli olarak da tanımlanabilir. Genişliğin ölçüsü, iletişimcinin ya da gönderenin izleyicilerle yüz yüze bir şekilde ilişki kurma olanaksızlığı iken, heterojen olması kesinlikle saptanmış belli bir grup olmaması anlamına gelmektedir. Bilinmeyen anlamı ise, göndericiye, izleyicilerin genellikle yabancı, bilinmeyen kişiler olmasıdır.²²

2.2. Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete, Gazetecilik Türleri ve İngiltere’de Gazetecilik

2.2.1. Gazete Kavramı

“Gazete; politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için, yorumlu ya da yorumsuz, her gün ya da belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın”²³ olarak tanımlanmaktadır. Gazete, halka güncel olaylara ilişkin bilgi vermektedir. Gazetenin tarihsel gelişimi incelendiğinde, tarihin bilinen ilk haber toplama ve dağıtma belgesi, Roma Senatosu tarafından İ.Ö. 59 yılında çıkartılan ‘Acta Diurna-Acta Publica’dır. Bu ilk ‘resmi gazete’den yaklaşık 2000 adet kopyalanarak Roma

²⁰ “R. Burkhart, Kommunikationswissenschaft Grundlagen und Problem-felder (Wien-Köln, 1983, s.132)”
Orhan Gökçe, **İletişim Bilimine Giriş** (Beşinci basım. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2003), s.170’deki alıntı.

²¹ Orhan Gökçe, **İletişim Bilimine Giriş** (Beşinci basım. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2003), s.174.

²² “Raşit Kaya, Kitle İletişim Sistemleri (Ankara: Teori Yayınları, 1985, s.1)” Nejdet Atabek ve Erdal Dağtaş, **Kamuoyu ve İletişim** (Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı, 1998), s.301’deki alıntı.

²³ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük** (Ankara: 1988).

İmparatorluğu'nda halka açık yerlerde duvarlara asıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra Çin'de, İ.Ö. 7. Yüzyıl'da dağıtılmaya başlanan saray genelgesi Tsing Pao da, gazetenin ilk örneklerinden sayılmaktadır.²⁴ Baskı makinesinin bulunması, 15. Yüzyıl'da gazetelerin hızla gelişmesine yol açmış, bu dönemde Fransa ve İtalya'da broşür tipi süresiz gazeteler yayımlanmaya başlanmıştır. Gerçek anlamda süreli yayının doğuşu, 17. Yüzyıl başlarından mümkün olabilmiştir. Düzenli gazeteciliğin en önemli öncüleri arasında Hollanda'nın Anvers kentinde 1605'te yayımlanmaya başlayan Nieuwe Tydingen adlı gazete ve 1609'da Strasbourg'da yayımlanmaya başlayan 'Die Strasbourger Relation' gazeteleri sayılabilmektedir.²⁵

2.2.2. Fikir ve Halk Gazeteciliği

Fikir gazeteciliği, haberle birlikte yorumun ağırlık kazandığı, ünlü yazar ve düşünürlerin gazete sayfalarından halka seslendikleri, gazetede etkinin fotoğraflara değil kelimelere yüklendiği gazetecilik türüdür. Gazete, para kazandıran, çok satış yapması gereken bir işletme olarak ele alınmaz. Amacı, mesajlarıyla eğlendirmek değil, eğitmek ve bilgilendirmektir. Okuyucuları da yüksek eğitim görmüş, okumaya, seyretmekten fazla vakit ayırabilen kişilerdir. Yayın kimliklerini fikir gazeteciliği üzerine temellendirmiş gazetelerin haberlerinde duygulara hitap eden, şiddet ve cinsellik içeren verilere yoğun biçimde yer almaz. Bilgi yoğun haberciliğe ağırlık verilir.²⁶ Bu bağlamda fikir gazeteleri, okuyucuları büyük puntolu başlıklar, büyük fotoğraflar ve kısa anlatımlarla çekmeye çalışmamaktadır. Fikir gazetelerinin ilk sayfasında, genelde çok sayıda habere yer verilmektedir.²⁷

Fikir gazeteleri, sunduğu ciddi içerikli haberlerle insanları düşünmeye yöneltmektedir. Fikir gazeteciliğinin amacı, önemli toplumsal sorunları, konuları saptayarak, toplumun gündemine getirmektir. Toplumu, belirli bir görüşü savunarak, bilinçlendirme görevi yapan fikir gazeteleri, haberleri açıklayarak değerlendirir. Haberlerde açıklayıcı ve

²⁴ "Nabi Avcı, Enformatik Cehalet (Ankara: Rehber Yayınları 1990, s.93)" Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği** (İkinci basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2003), s.65'teki alıntı.

²⁵ "Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku (İstanbul: Beta Yayınları, 1990, s.88)" (Girgin, 2003, s.66'daki alıntı).

²⁶ Rigel, **Ön.ver.**, s.32.

²⁷ Stjepan Malovic ve Gordana Vilovic, "Tabloidization Conquers Quality Press" **Quality Press in Southeast Europe**. Ed.: Orlin Spassov (Sofia: SOEMZ, 2004, ss. 93-106).

yorumlayıcı bir yaklaşım uyguladıkları gibi, soruşturucu, araştırmacı bir yolu da benimsemektedirler.²⁸

Spasov, fikir basınının temel özelliklerinden bazılarının siyasi açıdan rasyonel olması, demokratik yapısı ve yüksek gazetecilik kültürü olduğunu belirtirken; bu özelliklere sahip olan fikir gazetelerinin siyasi kurumlar ve vatandaşlar arasında aracı rol oynadığını ifade etmektedir.²⁹

Halk (Kitle) Gazeteciliği, daha çok eğlendirici bilgi denilen, “infotainment” tarzı haberciliği benimsemiş gazetecilik türüdür. Okuyucuyu yormadan istediği mesajı algılatmaya çalışır. “Duygu yoğun habercilik” yapılıdır. Görsel malzeme kullanımına önem verilir.³⁰ Günümüzde halk gazeteciliği türü hızla yaygınlaşmaktadır. Bunun nedeni, halk gazeteciliğinin, görsel-işitsel algılamayı ön plana çıkaran televizyonun mesajlarını ve bilgilerini tamamlayıcı medya durumuna gelmesi ile görsel ve duygusal unsurların artırılması ile, daha fazla tiraj elde etmek için tercih edilir duruma gelmiş olmasıdır.³¹

2.2.3. İngiltere’de Fikir ve Halk Gazeteleri ile İngiltere’de Gazeteciliğin Tarihsel Gelişimi

İngiltere’de Halk ve Fikir Gazetesi ayrımı 1945 yılında çizilmiştir. Bu gazetelerin, hem içerikleri, hem formatları hem de okuyucularının sosyal sınıfları arasında farklılıklar söz konusudur.³² İnceoğlu, fikir gazeteleri (quality press) ve halk gazeteleri (popular press) arasındaki farkı şöyle özetlemiştir: Fikir gazeteleri kamuoyunu ilgilendiren konularda büyük ölçüde haber isteyen okuyuculara, Halk gazeteleri ise daha çok eğlendirici nitelikteki haberlere ilgi duyan okuyuculara seslenmektedir.³³

Fikir gazeteleri (quality press) iç ve dış politika haberlerine ve ekonomik olaylara olabildiğince geniş yer veren ve “okumaya çok zaman ayırmaya hazır” okurlara yönelik

²⁸ “Oya Tokgöz, Temel Gazetecilik (Ankara: İmge Yayınevi, 1994, s.273)” (Rigel, 2000, s.32’deki alıntı).

²⁹ Orlin Spasov, “The Quality Press in Southeast Europe: To Be or Not to Be,” **Quality Press in Southeast Europe**. Ed.: Orlin Spasov (Sofia: SOEMZ, 2004, ss. 7-35).

³⁰ Rigel, **Ön.ver.**, s.33.

³¹ **Aynı.**, s.34

³² Colin Seymour-Ure, **The British Press and Broadcasting since 1945** (UK: Blackwell Publishers Ltd., 1996), s.27.

³³ Yasemin İnceoğlu, **Uluslararası Medya** (İstanbul: Beta Yayınları, 2000), s.44.

gazetelerdir.³⁴ Düşük tirajlardan elde ettikleri satış gelirleri, giderlerinin çok az bir kısmını karşılarken, okurlarının alım gücünün yüksek olması, fikir gazetelerinin daha yüksek reklam fiyatlandırması olmasına imkan vermektedir.³⁵ Halk gazeteleri (popular press) ise, politik ve ekonomik haberleri renkli tarafları ile en öz ve kısa biçimde sunan, resim ve fotoğraflara ağırlık veren, bilgi ve haber vermekten çok eğlendirmeye amacı taşıyan gazetelerdir.³⁶ Halk gazetelerinin, harcamalarını karşılayabilmek için yüksek tirajlardan elde ettikleri gelire ihtiyacı vardır.³⁷

Fikir Gazeteleri'nden The Daily Telegraph, 1855 yılında yayın hayatına başlamıştır.³⁸ Orta ve yüksek gelir gruplarından bürokrat ve serbest meslek sahiplerince okunan bir gazetedir.³⁹ Ulusal politika ve ekonomiye öncelik tanımaktadır.⁴⁰ The Daily Telegraph, hükümet ve sendikalara ilişkin araştırma haberciliğiyle de tanınmaktadır.⁴¹

The Guardian, 1821 yılında Manchester Guardian adıyla yerel bir gazete olarak çıkmaya başlamış ve 1959 yılında The Guardian adıyla ulusal çapta yayın yapmaya başlamıştır. Yayın politikası anlamında sol görüşlü bir gazete olarak bilinmektedir.⁴² Daha çok orta sınıftan aydınlara, üniversite öğrencilerine ve öğretim üyelerine, sosyal demokrat ya da sol görüşteki okur kitlesine yönelik bir gazetedir. The Guardian, özellikle edebiyat ve sanat yazıları, eleştirileri ve dış haberleriyle ün yapmış bir gazetedir. Her zaman liberal bir tavrı benimsediği söylenebilir.⁴³ Üçüncü Dünya Ülkeleri ile ilgili geniş haber ve incelemelere yer veren gazete, “dünyanın en nüfuzlu 10 gazetesi” arasında gösterilmektedir.⁴⁴

The Financial Times, özellikle iş dünyasının yakından izlediği bir gazetedir.⁴⁵ 1888 yılında yayın hayatına başlayan gazete, ulusal ve uluslararası olayların ekonomik

³⁴ Anthony Sampson, **The New Anatomy of Britain** (London: Stoughton, 1981), s.32.

³⁵ Seymour-Ure, **Ön.ver.**, s.27.

³⁶ Tan, **Ön.ver.**, s.44.

³⁷ Seymour-Ure, **Ön.ver.**, s.27.

³⁸ <http://www.britishpapers.co.uk/quality/daily-telegraph/>, 12 Haziran 2008.

³⁹ Tan, **Ön.ver.**, s.82.

⁴⁰ Hale Türker, “Türkiye Cumhuriyeti 53. ve 54. Hükümetleri arası dönemde Türk ve İngiliz Basını’nda Türk Siyasal Hayatının Tanıtımı.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997), s.12.

⁴¹ Ana Britannica, The Daily Telegraph (Onbeşinci basım. İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt no: 6, 2004), s.559.

⁴² <http://www.britishpapers.co.uk/quality/guardian/>, 12 Haziran 2008.

⁴³ Ana Britannica, The Guardian (Onbeşinci basım. İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt no: 10, 2004), s.96.

⁴⁴ Tan, **Ön.ver.**, s.82.

⁴⁵ Atabek, **Ön.ver.**, s.264.

boyutlarına odaklanmaktadır.⁴⁶ Ekonomik gelişmeleri, bu gelişmelerin siyasal ve kültürel yönlerini de içine alan geniş bir yorum aralığı içinde sunan Financial Times, küresel ölçekte etkinlik gösteren bürolarıyla, dünyada ekonomi gazeteleri içinde en yaygın olanıdır.⁴⁷

The Independent, 1986'da kurulmuş olup, yayın hayatına en son başlamış olan İngiliz Fikir Gazetesi'dir. Yayın politikası olarak sol görüşe sahip bir gazetedir.⁴⁸ Uluslararası güncel olaylara ve kültürel olaylara da önem veren bir gazetedir. The Independent, her zaman üzerinde özenle çalışılmış, büyük boyutta fotoğraflara yer vermektedir.⁴⁹

The Times, 1785 yılında kurulmuştur ve İngiltere'nin en eski ulusal günlük gazetesidir.⁵⁰ Dünyanın en büyük gazeteleri arasına girişi çok eskiye dayanır. The Times, kuruluşundan bu yana habercilik ve üslup anlamında yüksek bir düzey tutturarak, doğru haber verme konusunda da büyük titizlik göstermiştir. 1960'larda gazeteyi daha ilginç ve canlı kılmak için görünümünde ve yayın politikasında değişikliğe gidilmiştir. İlk sayfaya konulan reklamlar kaldırılarak, bu sayfada sadece haberlerin yer alması sağlanmıştır. 1981'de The Times, Rupert Murdoch tarafından satın alınmıştır.⁵¹

İngiliz Fikir Gazeteleri The Times, The Daily Telegraph, The Financial Times, The Independent ve The Guardian, "Dünyanın en iyi gazeteleri" arasında gösterilmektedir.⁵²

İngiltere'de gazetenin, daha özel bir ifadeyle "haber gereksinmesi"nin, tümü ile ülkenin geçirdiği ticari evrimden, ekonomik yapı değişikliğinden doğmuş olduğunu söylemek yanlış olmaz.⁵³ Denizcilikteki ilerlemeye bağlı olarak yeni ülkelerin keşfedilmesi, gemilerle denizaşırı ülkelerden mal getirip satan bir sınıfın ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu tüccarların, büyük sermaye bağladıkları mallarının İngiltere'ye ve diğer Avrupa limanlarına ulaşımı ve gemilerin rotası üzerinde yer alan ülkelerdeki olaylardan "haberli"

⁴⁶ <http://www.britishpapers.co.uk/quality/financial-times/>, 12 Haziran 2008.

⁴⁷ Semra Akdemir, "Küreselleşmenin Uluslararası Habere Yönelik Etkileri: Soğuk Savaş Sonrası Dönem Üzerine Bir Değerlendirme" **Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı no 1: 31-50, (2005), s.39.

⁴⁸ <http://www.britishpapers.co.uk/quality/independent/>, 12 Haziran 2008.

⁴⁹ "Jean Marie Choron, Medya Dünyası. Çeviren: Oya Tatlıpınar (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992)" (Türker, 1997, s.11'deki alıntı).

⁵⁰ <http://www.britishpapers.co.uk/quality/the-times/>, 12 Haziran 2008.

⁵¹ Ana Britannica, The Times (Onbeşinci basım. İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt no: 21, 2004), s.48.

⁵² William A. Hachten ve James F. Scotton, **The World News Prism: Global Information in a Satellite Age** (Seventh edition. UK: Blackwell Publishing Ltd., 2007), s.39.

⁵³ "Peter Golding, The Mass Media (London: Longman 1977, s.29)" (Tan, 1989, s.44'teki alıntı).

olmak zorunluluğu hissetmeleri nedeniyle, çeşitli merkezlerde “özel haberciler” çalıştırmaya başlamışlardır. Uluslararası ticaret yaygınlaştıkça, bu habercilerin sayısında da artış olmuş ve onların gönderdikleri haberlere olan ilgi artmıştır. Buna bağlı olarak bu denizaşırı ülkelere ait bilgiler çoğaltılarak bir ya da birkaç sayfalık haber bültenleri (news letters) haline getirilip satılmaya başlamıştır. Bu yayınları “gazete” tanımına sokmak zor olsa da, bu haber bültenlerini “dış haberciliğin” ilk adımları, ya da gazete olgusunun ilk örnekleri olarak nitelemek yanlış olmaz.⁵⁴

İngiltere’de ilk düzenli gazeteler 1620’lerde yayınlanmaya başladı. Bu gazeteler, Londra’da basılan, 24 sayfa uzunluğunda ve okuyucularına yurtiçi ile ilgili haberlerin yanı sıra dış haberler de sağlayan gazetelerdi. Bugünkü gazete tanımına en yakın ilk İngiliz Gazetesi 1665 yılında çıkmaya başlayan London Gazette’dir. Gazete, yurttaşları devlet faaliyetleri, yeni çıkarılan yasalar ve alınan kararlar ile ülkede ve özellikle denizaşırı ülkelerde olup bitenlere dair bilgiler vermekteydi.⁵⁵

1700’lerin başından itibaren İngiltere’de, tüm ülkede dağıtımı yapılan ulusal gazetelerin yanında çok sayıda bölgesel ve yerel ölçekte gazete ve dergi yayınlanmaya başladı. 11 Mart 1702 tarihinde çıkmaya başlayan Daily Courant, yurtdışından sürekli ve taze haber veren, İngiltere’nin ilk günlük gazetesidir.⁵⁶

İngiltere’de basın, özgürlüğünü gazetelerin büyük ölçüde reklam yolu ile karlarının artması sonucunda elde etmiştir ve bu durum, basını hükümet kaynaklarına ve siyasi partilere bağlı olmaktan ve böylece devlet tarafından konulan sansürlerden kurtarmıştır.⁵⁷ 19. yüzyılın ikinci yarısında özgürlüğüne kavuşan basın, İngiltere’nin gelişen demokrasisine, insanlara sansürsüz ve gerçek bilgiler sağlaması ve bununla birlikte insanlara doğru bilgiler temelinde siyasi olayları değerlendirme olanağı vermesi ile katkıda bulunmuştur.⁵⁸ 1834 yılında The Times Gazetesi, hükümet kaynaklarından bağımsızlığını, yetkililerin verdiği bir demeç ile ilan ederek, gazetenin “bağımsız rasyonel

⁵⁴ Tan, **Ön.ver.**, s.39.

⁵⁵ **Aynı**, s.40.

⁵⁶ Bob Harris, **Politics and Rise of the Press: Britain and France, 1620-1800** (London: Routledge, 1996), s.10.

⁵⁷ James Curran ve Jean Seaton, **Power Without Responsibility** (London: Routledge, 1997), s.7.

⁵⁸ **Aynı**, s.8.

düşüncenin” bir ürünü olduğunu açıklamışlardır. Bu, basının siyasi olarak hükümet kaynaklarından bağımsızlaşmasının “sembolü” olarak kabul edilmektedir.⁵⁹

İngiltere’de 1790’larda ortaya çıkan radikal gazeteler, hükümetten ve siyasi partilerden bağımsız hareket etmekte, hükümetten finansal destek almamakta ve hükümeti, kapitalizmi eleştiren nitelikte yayınlar yapmaktaydılar. İngiliz Hükümeti, gazete ve reklam vergileri, damga vergisi koyarak, radikal basını kısıtlama yoluna gitmiştir.⁶⁰ Ancak radikal gazeteler gelişmeye ve yayılmaya devam etmiştir; ceza davaları, para ve hapi cezaları uygulanması radikal gazeteleri durduramamıştır. 1836 yılında Radikal Gazetelerin iki milyon civarında okuyucusu vardı. Hükümet radikal basının önünü kesebilmek için vergileri arttırma ve ödenmeyen vergileri çok büyük cezalara tabi tutma yoluna gitti. Bunun sonucunda 1837 yılında el altından dağıtılan radikal gazeteler ortadan kalktı. 1836-1855 yılları arasında radikal basın eskisi kadar güçlü değildi.⁶¹ Temelde işçi sınıfı hareketi için desteği hedefleyen radikal gazetelerin ortadan kalkışının, basın vergilerinin ortadan kalkması sonucunda gerçekleştiği ifade edilmektedir. Ancak bu yokoluşun nedeninin hiçbir zaman tam olarak açıklanamadığı belirtilmektedir.⁶² Gazeteleri vergilendirmeye; “bilgiye konulan vergilere” karşı çıkmak amacıyla 1848 yılında parlamento içerisinde bir lobi oluşmuştur. Bu lobi amacını, gazete fiyatlarının düşmesi, basına uygulanan vergilerin ortadan kalkması ve yerel gazetelerin artması olarak açıklamıştır.⁶³ Basın özgürlüğünü kısıtladığına inanılan bu vergiler, 1853-1869 yıllarında yapılan yasal düzenlemelerle kaldırılmıştır.⁶⁴

19. Yüzyılın sonunda ve 20. Yüzyılın başlarında İngiltere’de birçok yerel günlük gazete yayınlanmaya başlamıştır: 1881’de People, 1896’da Daily Mail ve 1903’te Daily Mirror bu gazeteler arasındadır.⁶⁵ Gazetelerin artmasının başlıca nedenleri arasında, vergilerin kaldırılması sonucu gazete fiyatlarının düşmesi, satışların artması ve baskı teknolojinin gelişmesi gösterilebilir.⁶⁶

⁵⁹ Katharine Sarikakis, **British Media in a Global Era** (London: Arnold Publishers, 2004), s.8.

⁶⁰ Curran ve Seaton, **Ön.ver.**, s.10.

⁶¹ **Aynı**, s.12-13.

⁶² **Aynı**, s.26.

⁶³ **Aynı**, s.23-24.

⁶⁴ **Aynı**, s.26.

⁶⁵ **Aynı**, s.28.

⁶⁶ **Aynı**, s.31.

19. Yüzyılın sonu ve 20 Yüzyılın başı, “medya baronları”nın dönemi olarak bilinmektedir. Bu dönemde yayınevleri, gazetelerin hemen yanında kurulmaya başlanmış ve holdinglerin ortaya çıkmıştır. Bununla beraber “basında sanayileşme” meydana geldi ve bu durum, günümüz İngiltere sahiplik yapısında hala görülmektedir; reklam gelirleri, çoklu sahiplik yapısı, çok sayıda medya kuruluşunun birkaç medya patronunun elinde olması söz konusudur.⁶⁷ Bu holdinglerden bazıları, Murdoch’un sahibi olduğu News Corporation (Sun, The Times, Sunday Times...), Hollick ve Stevens’a ait MAI/United News and Media (Daily Express, Daily Star...), Montgomery’nin sahibi olduğu Mirror Group (Daily Mirror, People, Independent...), Black’in sahibi olduğu Hollinger (Daily Telegraph, Sunday Telegraph...) ve Scott Trust’a ait olan Guardian Media Group’tur (Guardian, Observer...).⁶⁸

2.3. Dış Haber, Ulusal İmaj ve Ulusal İmajın Yaratılmasında Dış Haberlerin Önemi

Haber kavramının, günümüze dek birçok farklı tanımı yapılmıştır. ‘Belirli bir yer ve zaman içinde gerçekleşen çeşitli olayların, bilmeyenlere aktarılması’, ‘Dar çevreler dışında da bilinir hale gelmek için, kitle iletişim araçlarına gereksinim duyan gerçekler’, ‘Okuyucu, izleyici ya da dinleyici için önemli olan, yakın zamanda meydana gelmiş ya da ortaya çıkarılmış bir olaya ilişkin bilgiler’, ‘İnsanların bilmek istediği her şey’ ve ‘İnsanın ilgisini uyandıran bilgiler’,⁶⁹ haber tanımlarından bazılarıdır. Her hangi bir eylem ya da söylemin, hedef kitlelere ulaştırılması için içermesi gereken özellik “haber değeri” olarak tanımlanmaktadır. Bir eylemin ya da söylemin haber olabilme – haber değeri – niteliğini taşıması için 5 temel ögeyi içermesi gerekmektedir:⁷⁰

1. **Gerçeklik (Doğruluk):** Haberin temel ilkesidir. Çeşitli ülkelerdeki basın ahlak yasalarında ya da basın konseyleri tarafından oluşturulan basın meslek ilkelerinde, olayların gerçekliğinden emin olmak, olaylar hakkında gerekli araştırma ve soruşturmaları yapmak, kesin bilgilere sahip olmadan iddialarda bulunmamak, şüpheli bilgileri yayımlamaktan kaçınmak gibi bir takım temel ilkeler üzerinde durulmaktadır.

⁶⁷ Sarikakis, **Ön.ver.**, s.7.

⁶⁸ Curran ve Seaton, **Ön.ver.**, s.80-81.

⁶⁹ Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği** (İkinci basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2003), s.76-78.

⁷⁰ **Ayn.**, s.79-88.

2. **Yenilik (Güncellik):** Güncellik zamansal yakınlıktır. Haberin güncel olması iki biçimde görülür; Eylem ya da söylem yeni gerçekleşmiştir veya eylem ya da söylem eski olsa bile yeni fark edilmiş, yeni ortaya çıkarılmıştır. Kamu yararı, bir haberin hemen ve kısa süre içinde verilmesi halinde var kabul edilmektedir.
3. **İlginçlik (İlgi Uyandırma):** İlginçlik, sıradanlıktan kurtulma, olağan dışı eylem ya da söylemlerin arayışını ifade etmektedir. Kişiler genelde, kendilerini birinci derecede ilgilendirdiğini düşündükleri konulara ilgi göstermektedir.
4. **Önemlilik (Önemli Sayılma):** Devlet, parlamento ve hükümet işlerine ilişkin haberlerin çok büyük bölümü, önemli olarak görülmektedir. Tanınmış kişi ve kuruluşlarla ilgili haberlerin “önemli sayılma” ihtimalleri de yüksektir. Bir eylem ya da söylem ile ilgilenen hedef kitlelerin sayısal çokluğunun, önemliliğin başlıca göstergesi olduğu ifade edilmektedir.
5. **Anlaşılabilirlik:** Haber okunduktan, dinlendikten veya izlendikten sonra, verilmiş bilgilerin yeterliliği sayesinde, konuyla ilgili hiçbir soru sorulmayacak biçimde işlenmiş olmalıdır. Cümlelerin kısa tutulması, haber metni içinde anlaşılmayan cümle bulunmaması ve devrik cümlelerin kullanılmaması, haberi “anlaşılır” kılmaktadır.

“Dış haber” kavramı ile ilgili olarak bazı araştırmacıların tanımları incelendiğinde, Adil, “ülke sınırları dışında gerçekleşen olayın-olayların hikayesi veya özeti”⁷¹ şeklinde bir dış haber tanımlamasına giderken, Alger dış haberi, “dünyaya açılan pencere”⁷² olarak tanımlamıştır. Özcan, “uluslararası haber ölçütlerine göre hazırlanıp izleyicilere sunulan, henüz meydana gelmiş olaylar” olarak dış haber kavramını tanımlamaktadır. Tanımda adı geçen ölçütler, olayın henüz meydana gelmiş olması, büyük bir ülke ya da tanınmış bir birey ile ilgili olması ve çatışma ögesinin bulunması ve uluslar arasındaki çıkar çatışmasının bir parçası olması şeklinde özetlenebilir.⁷³

Dış haberin kriterleri şöyle sıralanmaktadır: Yeni meydana gelmiş veya ortaya çıkmış olması, büyük bir ulus kitle, tanınmış birey veya küme ile ilgili olması, çatışma ögesi bulunması (bu çatışma, fikir düzeyinden, silahlı kavgaya kadar uzanabilmektedir), mesajı

⁷¹ “İdris Adil, Haberde Dışa Bağımlılık (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları 1961, s.42)” Filiz Seçim, “Haber kavramı ve ABD basınında dış haberler,” **Kurgu Dergisi**, Sayı no 12: 207-13 (1993), s.209’deki alıntı.

⁷² “Dean E. Alger, The Media and Politics (New Jersey: Prentice Hall 1989, s.134)” (Seçim, 1993, s.209’deki alıntı).

⁷³ “Zafer Özcan, “Uluslararası Haberleşme Yapısı ve Türk Basınında Yer Alan Dış Haberlerle İlgili Bir Araştırma”, **İletişim Dergisi**, (1983), s.304.” (Seçim, 1993, s.209’deki alıntı).

alanlarla psikolojik olarak yakın olması, dünyanın nasıl olduğu ve nasıl anlaşılması gerektiği konusunda mevcut değerleri içermesi ve anlaşılmasının güç olmaması, uluslararası çıkar çatışmalarının bir parçası olması.⁷⁴

Medya kuruluşunda dış haber servisi, ülke dışındaki gelişmeleri, yayın politikasına, uygun olarak izlemekte, gelen bilgilerin seçimini ve haber olarak hazırlanmasını bu kriterlere göre belirlemektedir.⁷⁵ Gazetelerin dış haberler servislerinin dış dünyayı yorumlamada kullandığı uluslararası haber ajansları dışında haber kaynakları da vardır.⁷⁶ Dış haber servislerinin 'haber havuzu', abone olunan uluslararası haber ajansları dışında, yurt dışında görevli muhabirleri, yabancı gazete ve dergilerden gelen haberlerle oluşmaktadır. Daha sonra burada toplanan haberler içinden yayınlanacak olanlar, medya kuruluşunun yayın politikası, medyanın bulunduğu ülkenin de dış politikası çerçevesinde seçilmektedir.⁷⁷ Günümüzde dış haberler servisleri, dış büro dağılımları, sürekli gelişen kadrosu ve gazetelerde artan sayfa sayılarıyla hızla büyümekte ve önemi gittikçe artan bölümler haline gelmektedir.⁷⁸

Kitle iletişim araçlarıyla önce bir dünya imajı çizilmekte, ardından da çizilen bu imaj hakkında ne düşünülmesi gerektiği kitlelere söylenmektedir. Bir başka deyişle, üzerinde düşünülecek dünya da, bu dünya hakkında düşünülebilecek şeyler ve düşünce biçimleri de, kitle iletişim araçları tarafından belirlenmektedir.⁷⁹

Bir ülkenin uluslararası alanda tanıtımının nasıl yapıldığı, o ülkenin dünyadaki görüntüsü (image) ve saygınlığı (prestige) açısından oldukça önemlidir. Tanıtma, herkese açık kitle iletişim araçları (basın, radyo, televizyon, internet vb.) ile yapılır.⁸⁰ Kanaatlerin oluşması çerçevesinde bakıldığında, bir ülke hakkında uluslararası medyada yer alan haberler ile bir anlamda o ülke ile ilgili olarak, haberin yayınlandığı ülkedeki insanların zihninde bir takım düşüncelerin oluştuğu ifade edilebilmektedir.

⁷⁴ Zafer Özcan, Uluslararası Haberleşme ve Azgelişmiş Ülkeler (Ankara: Dayanışma Yayınları, 1983, s.59'daki alıntı).

⁷⁵ Nurdoğan Rigel, **İleti Tasarımında Haber** (İstanbul: Der Yayınevi, 2000), s.67-68.

⁷⁶ Rigel, **Ön.ver.**, s.91.

⁷⁷ **Ayn.**, s.67.

⁷⁸ **Ayn.**, s.113.

⁷⁹ Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği** (İkinci basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2003), s.58.

⁸⁰ "Emine Yavaşgel, "Uluslararası Siyasal İletişim," **Uluslararası İletişim**. Ed.: Gürsel Öngören (İstanbul: Der Yayınevi, 1995, ss.129-183).

Bir ülke hakkında dış basında yer alan haberler kanalıyla, o ülke ile ilgili “imaj”lar da şekillenmektedir. İmaj bir ürünün, markanın, politik kişiliğin ya da ülkenin kamudaki algılanması veya görünümü olarak nitelendirilir.⁸¹ Bir ulusun dışarıdaki imajının olumlu olması, o ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarında saygınlık kazanmak, uluslararası karar mekanizmalarında söz sahibi olmak, ülke tanıtımı gibi alanlarda söz konusu ülkeye büyük artılar kazandırmak anlamında büyük önem taşımaktadır.⁸²

Ulusal imajın yaratılmasında, kitle iletişim araçları çok önemli bir yere sahiptir. Oluşturulan imaj (herkes ve her şey hakkında olumlu ve olumsuz imaj oluşturulabilir), imajı oluşturanlar tarafından, basın-yayın yoluyla geniş kitlelere aktarılır⁸³. Bir ülkenin imajının, dış basında nasıl oluşturulduğu, bu anlamda önemli bir konudur. Bunun temel nedenlerinden biri, “siyasi, ekonomik ve uluslararası ilişkilerden kaynaklanan sebeplerle, bir gazetenin belirli bir ülke hakkında izlediği yayın politikası radikal olarak değişse bile, okuyucuların, o ülke hakkında önceden yayınlanmış haberler nedeniyle edindikleri imajı aynı hızla silmenin mümkün olmamasıdır”.⁸⁴ Bu bağlamda, “bir ülke basınında yer alan belirli bir ulus hakkındaki haberlerin, o ülke insanların diğer ulus hakkındaki düşüncelerini etkilediği” genel kabul gören bir gerçektir.⁸⁵ Bir ulusun dış basında oluşturulan imajının önemli olmasının bir diğer nedeni, eğer bir ülkenin imajı olumlu değilse, o ülkenin, uluslar topluluğunun saygın bir üyesi olarak temsil edilmesi, diğer ülkelerin onunla işbirliğine razı olması ve uluslararası kurumlardan kredi almasının oldukça güç olmasıdır.⁸⁶ Tüm bu nedenlerden ötürü, yaratılan bu ulusal imaj stratejik bir öneme sahip olup, bir ulusun uluslararası alandaki prestijini ve çıkarlarını ilgilendiren konularda (ekonomik, siyasi, askeri) pazarlık gücünü önemli oranda etkilemektedir.⁸⁷

Yazıcı, anlamın, görünmeyen yanda gizli olduğunu; bir başka deyişle imajın, “görünenden fazlasında” gizli olduğunu belirtmektedir.⁸⁸ Bu açıdan yaklaşıldığında, uluslararası haber

⁸¹ Ateş, **Ön.ver.**

⁸² Mahmudova, **Ön.ver.**, s.25.

⁸³ Osman Öztürk, **İmaj Yazıları** (Konya: Osman Öztürk, 1997), s.10.

⁸⁴ Nejdet Atabek, “Körfez Krizi Döneminde The Guardian ve The Financial Times’da Türkiye’nin İmajı,”

Kurgu Dergisi, Sayı no 12: 259-72, (1993), s.260.

⁸⁵ “Thimios Zaharopoulos, “The Image of the US in the Greek Press,” **Journalism Quarterly**. Cilt no 36, Sayı no 2: 188-92, (1972))” (Atabek, 1993, s.260’daki alıntı).

⁸⁶ Atabek, **Ön.ver.** s.260.

⁸⁷ **Aynı**, s.261.

⁸⁸ İsmet Yazıcı Emir, **Kitle İletişiminde İmaj** (İkinci basım. İstanbul: İm Yayın Tasarım, 2003), s.41.

içerikleri çözümlenirken, metinlerden o ülke imajı ile ilgili olarak bir takım çıkarımlar yapılabilmektedir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL SÜRECİNDEKİ ÖNEMLİ GELİŞMELER

Cumhuriyetin ilk yıllarında Batı tipi devlet sistemi ve hukuk düzenini benimseyen Türkiye, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra hedefini Batı Merkezli uluslararası örgütlenmeler içerisinde yer alma şeklinde somutlaştırmıştır.⁸⁹ Türkiye'nin dış politikası, ülkenin 1948 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD), 1949'da Avrupa Konseyi'ne ve 1952'de NATO'ya dahil olmasıyla, yine Batılılaşma yönünde gelişmiştir.⁹⁰

Türkiye'nin NATO ve Avrupa Konseyi'ne dahil olması, ülkenin 1950'li yıllarda hem askeri hem de politik olarak Avrupa'nın bir parçası olduğunun – Avrupa'da yer aldığı – bir göstergesi olarak görülebilmektedir. Türkiye'nin Batı Merkezli uluslararası örgütlenmeler içerisinde yer alma şeklinde beliren siyasi tercihinin üçüncü ayağı ise ekonomik işbirliğini hedefleyen uluslararası örgütlere katılma talebi olarak ortaya çıkmıştır.⁹¹ Bu doğrultuda Türkiye, 31 Temmuz 1959 tarihinde Roma Antlaşması'nın 238. maddesine göre Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) “ortak üyelik” (associate member) için başvurusunu yapmıştır.⁹² 1959-1963 yılları arasında AET ve Türkiye arasında 10 görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler, Türkiye'nin amaç ve talepleri ile ilgili olarak gerçekleşen görüşmeler niteliğinde olmuştur.⁹³ Türkiye ile AET arasında bu görüşmeler yapılırken Türkiye'den on beş gün önce üyelik başvurusunu yapan Yunanistan'ın 1 Mart 1960'da AET ile ortaklık görüşmelerine başlamak istemesi üzerine 21 Nisan 1960'da, AET her iki ülkenin de ortaklık başvurusunu eş zamanlı olarak değerlendirme kararı almıştır. Ancak Türkiye'de 27 Mayıs 1960'da yapılan askeri darbe,

⁸⁹ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi** (İzmit: Umuttepe Yayınları, 2008), s.177.

⁹⁰ Desmond Dinan, **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**. Çeviren: Hale Akay (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005), s.370.

⁹¹ Ülger, **Ön.ver.**, s.177.

⁹² Haydar Çakmak, **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri** (Ankara: Platin Yayınları, 2005), s.93.

⁹³ Serkan Akif Yıldız, “The Approach of Media in the EU Countries towards Turkey's Candidacy after the Helsinki Summit.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 2002), s.33.

Türkiye ile ortaklık müzakerelerinin kesilmesine yol açmıştır.⁹⁴ Yunanistan ile Topluluk arasında ise, Haziran 1961’de Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır.⁹⁵

3.1. Ortaklık Anlaşması’ndan (Ankara Anlaşması - 1963) Türkiye’ye Adaylık Statüsü verilmesine (Helsinki Zirvesi - 1999) kadar olan dönemde ilişkiler

Türkiye-AET ilişkilerinin hukuksal temeli 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması’na dayanmaktadır. Ankara Anlaşması teknik niteliği itibariyle ortaklık anlaşmasıdır. Roma Anlaşması’nın 238. maddesinde düzenlenen ortaklık anlaşmaları, örgüte katılmayı hedefleyen zayıf ekonomilerin güçlendirilmesini öngören hukuksal düzenlemelerdir.⁹⁶ Ankara Anlaşması’nın 2/1. maddesi amacını şu şekilde belirtmektedir: Anlaşma’nın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurularak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektedir.⁹⁷ Anlaşma aynı zamanda Türkiye’nin AET’ye ne zaman katılacağını düzenlemektedir. Bunun için “Hazırlık Dönemi”, “Geçiş Dönemi” ve “Son Dönem” olmak üzere üç aşamalı bir bütünleşme modeli belirlenmiştir. Hazırlık Dönemi, Ankara Anlaşması’nın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964’te başlamıştır. Bu dönemde Türkiye’nin herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. AET ise, Türkiye’yi geçiş dönemine hazırlamak için ekonomik destek vermekle mükellef kılınmıştır.⁹⁸

Teknik niteliği bakımından Ankara Anlaşması’nın devamı kabul edilen Katma Protokol ile, ortaklık anlaşması hükümleri daha somut hale gelmiştir. Katma Protokol, Türkiye ile AET arasında, sanayi malları ticaretinde uygulanan gümrük vergileri ve her türlü mali yükümlülükler ile miktar kısıtlamalarının (kotaların) kaldırılmasına ve Türkiye’nin AET ile ortak gümrük tarifesine uyumuna ilişkin takvim ve kuralları düzenlemiştir. 23 Kasım 1970’de imzalanan ve 1 Ocak 1973’te yürürlüğe giren Katma Protokol ile hazırlık dönemi sonra ermiş ve geçiş dönemine ilişkin koşullar belirlenmiştir.⁹⁹ Katma Protokol’ün temel düzenlemeleri arasında 22 yıllık geçiş döneminin 12. yılından itibaren AET ile Türkiye

⁹⁴ Çakmak, **Ön.ver.**, s.93-94.

⁹⁵ Yıldız, **Ön.ver.**, s.33.

⁹⁶ Ülger, **Ön.ver.**, s.177-178.

⁹⁷ Çakmak, **Ön.ver.**, s.95.

⁹⁸ Ülger, **Ön.ver.**, s.178.

⁹⁹ **Ayn.**, s.178-179.

arasında emek ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanması, ekonomi politikalarının birbirine yakınlaştırılması ve bir mali protokol imzalanması bulunmaktaydı.¹⁰⁰

Türkiye-AET ilişkileri, 1970’li yıllarda istikrarsız bir gelişim çizgisi izlemiştir. Türkiye, o dönemdeki ekonomik sıkıntılar nedeniyle, AT’ye karşı üstlendiği sorumlulukları yerine getirmekte zorlanmıştır (Türkiye, AT’den ithal ettiği sanayi ürünlerine uyguladığı gümrüklerini kademeli olarak azaltarak sıfırlamayı ve Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi’ne uyum sağlamayı üstlenmişti). Öte yandan siyasi çalkantılar, sık aralıklarla hükümet değişiklikleri gibi olayların da etkisiyle Türkiye, Katma Protokol’ün 60. maddesine dayanarak, yerine getirmesi gereken yükümlülükleri zaman zaman askıya almıştır. 12 Eylül 1980’de gerçekleşen askeri darbe sonucunda Türkiye ile AET arasındaki ilişkiler tamamen durdurulmuştur.¹⁰¹

Bu dönemde Yunanistan, 1981 yılında Topluluğa katıldı. Bu durum, AT’nin bundan sonra sınır anlaşmazlıkları ve Kıbrıs sorunu konularında Türkiye-Yunanistan ilişkilerine tepkisiz kalamayacağı anlamına geliyordu.¹⁰²

6 Kasım 1983’te yapılan seçimlerin ardından Türkiye’de yeniden sivil yönetim iş başına gelmiştir. Bu gelişmeden sonra Ankara ile Brüksel arasında kurumsal düzeyde ilk temas 16 Eylül 1986’da “Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortaklık Konseyi”nin toplanması ile gerçekleşmiştir. Bu gelişmelerden kısa bir süre sonra Türkiye, Roma Anlaşması’nın 237. maddesine dayanarak 14 Nisan 1987’de tam üyelik başvurusu yapmıştır.¹⁰³ AT Komisyonu, 18 Aralık 1989’da Türkiye ile ilgili raporunda, tam bir evrim aşamasında bulunan topluluğun yeni katılım müzakerelerine girmesinin uygun olmadığını, Türkiye’nin mevcut ekonomik ve politik durumunun katılım müzakerelerine başlamasına elverişli olmadığını, Topluluğun Türkiye ile işbirliğini sürdürmesinin gerekliliğini, Türkiye ile ilişkilerini derinleştirmede ve Türkiye’nin siyasi, ekonomik modernleşme sürecini en kısa sürede tamamlamasına yardım etmede temel bir çıkarı bulunduğunu vurgulamış, Türkiye’nin topluluğa katılmaya ehil olduğunun da altı çizilmiştir. Aynı zamanda, Türkiye ile Gümrük Birliği (GB) sürecinin tamamlanması da

¹⁰⁰ Dinan, **Ön.ver.**, s.371.

¹⁰¹ Ülger, **Ön.ver.**, s.179.

¹⁰² Semin Suvarierol, “The Cyprus Obstacle on Turkey’s Road to Membership in the European Union”, **Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics**. Ed.: Ali Çarkoğlu ve Barry Rubin (London, UK: Frank Cass and Company Ltd., 2003, s.55-78.)

¹⁰³ Ülger, **Ön.ver.**, s.179.

önerilmiştir. Türkiye, GB'nin Katma Protokol'de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlamıştır.¹⁰⁴

1995 yılı başında, Katma Protokol'de öngörülen 22 yıllık geçiş dönemi sona erdi. 6 Mart 1995'te Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği Protokolü imzalandı. 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren Anlaşma, Türkiye'nin AB'nin ortak gümrük tarifesine uyum sağlaması, gümrük birliği ile ilgili yasaların Topluluk mevzuatına uydurulması ve Türkiye'ye yapılacak mali yardım konularıyla ilgili hükümler içeriyordu.¹⁰⁵ Gümrük Birliği Anlaşması, Türkiye – AT Ortaklık ilişkisinin öngördüğü “geçiş dönemi”nin sona erdiğini ve “son dönem”in başladığını simgelemektedir.¹⁰⁶

Bu gelişmelerden iki yıl sonra, 16 Temmuz 1997'de AB Komisyonu “Gündem 2000” Raporu'nu açıkladığında Türkiye hayal kırıklığına uğramıştır. Avrupa Birliği'nin gelecek perspektifinin ortaya konulduğu raporda, siyasi ve ekonomik sorunları öne sürülerek, Türkiye genişlemeye dahil edilmemiştir. 12-13 Aralık 1997'de Lüksemburg Zirvesi'nde rapor kabul edilmiştir.¹⁰⁷ Lüksemburg Zirvesi, AB'nin genişleme süreci bakımından önem taşırken, Zirve'de Türkiye dışarıda bırakılarak, 10 Merkez ve Doğu Avrupa ülkesi ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi aday ülke olarak belirlenmiştir.¹⁰⁸ Lüksemburg Zirvesi'nin bu kararı üzerine Türkiye, üyelik başvurusunu geri çekmeyeceğini, Gümrük Birliği uygulamasını devam ettireceğini, ancak AB ile siyasi diyalogu askıya aldığını açıklamıştır.¹⁰⁹

15-16 Haziran 1998'de Cardiff'te ve 11-12 Aralık 1998'de Viyana'da yapılan zirve toplantılarında, Türkiye'nin tam üyeliği konusunda kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır. Bu iki yıllık dönemden sonra ise, 10-11 Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, “aday ülkeler listesi”ne alınarak, tam üyeliğe adaylığı tescil edilmiş ve yeni bir statü kazanmıştır.¹¹⁰ Haydar Çakmak, AB'nin 1997 Lüksemburg

¹⁰⁴ “DTM, Avrupa Birliği ve Türkiye (Ankara: DTM Yayınları 2007, s.352)” Ramazan Gökbunar, Halit Yanıkkaya ve Serkan Cura, **Avrupa Birliği'nin Türkiyeli Geleceği - Umutlar ve Korkular** (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2008), s.6'daki alıntı.

¹⁰⁵ Cihan Dura ve Hayriye Atik, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye** (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003), s.360.

¹⁰⁶ Ülger, **Ön.ver.**, s.180.

¹⁰⁷ Çakmak, **Ön.ver.**, s.122.

¹⁰⁸ Dura ve Atik, **Ön.ver.**, s.6.

¹⁰⁹ Ülger, **Ön.ver.**, s.181.

¹¹⁰ Dura ve Atik, **Ön.ver.**, s.395.

Zirvesi'ndeki olumsuz tavrından 1999 Helsinki Zirvesi'ndeki olumlu tavrına geçiş nedenlerini şöyle ifade etmektedir:

- Türkiye'nin dışlanmasının yaratacağı politik ve ekonomik tahribatın, ülkenin AB'ye girmesinden daha fazla olacağına Avrupa Birliği'nce anlaşılmış olması
- Bosna Hersek ve Kosova olaylarında Türkiye'nin stratejik öneminin ortaya çıkması
- AB Üyesi ülkelerin bir kısmında, başta Almanya olmak üzere Türkiye karşıtı hükümetlerin yerine Türkiye yanlısı hükümetlerin gelmesi
- Türkiye'ye adaylık statüsü vermenin, ülkeyi aday yapmak anlamını taşımaması ve dolayısıyla iplerin AB'nin elinde olacağına ve adaylık statüsü vermenin, Türkiye'nin dışarıda kalmasından daha az tehlikeli olduğu görüşü.

3.2. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Adaylık Sürecindeki Gelişmeler

3.2.1. Helsinki Zirvesi

Türkiye'nin 31 Temmuz 1959 tarihinde AET'ye ortak üyelik için yaptığı başvuru ile başlayan Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri, 10-11 Aralık 1999'da gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınması ile farklı bir boyut kazanmıştır. Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları'nın Türkiye'nin adaylığını onayladığı Zirve kararı ile, ilişkilerde yeni bir döneme girilmiştir.

Helsinki Zirvesi kararları içerisinde 4, 9 ve 12. maddeler özellikle Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Bu maddelere göre Türkiye, diğer ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde AB'ye katılmaya aday her ülke gibi bir katılım öncesi stratejisinden yararlanacaktır. Türkiye, AB'ye aday ülkelerle genişleme bağlamında ortak toplantılara katılabilecektir. Ayrıca, Türkiye için bir “screening süreci” (AB müktesebatının analizi) başlatılacak ve gerekli izleme mekanizmaları oluşturulacaktır.¹¹¹

Ali Bozer, Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesini şu nedenlerle açıklamaktadır: ABD'nin AB nezdinde Türkiye lehine ısrarlı tutumu, bazı üye ülkelerde seçimler sonucu sosyal demokratların iktidara gelmesi, Fransa Cumhurbaşkanı Chirac'ın

¹¹¹ Ali Bulaç, *Avrupa Birliği ve Türkiye* (İstanbul: Zaman Yayınları, 2001), s.197.

Türkiye lehine izlediği etkili siyaset ve Türkiye'nin jeopolitik öneminin anlaşılması olmasın.

112

Öte yandan zirve kararları sonucunda, insan hakları, sınır uyumsuzlukları ve Kıbrıs sorunu başta olmak üzere, üyeliğin politik kriterlerini karşılama yönünde ilerleme sağlandığı takdirde, daha fazla siyasi diyalogun söz konusu olacağı belirtilmiştir.¹¹³ Helsinki Sonuç Bildirisi'nin Yunanistan ve Kıbrıs'a yönelik ibareleri Ankara'yı rahatsız etmiştir. Bildiri'nin 4. paragrafından yer alan maddede, AB Konseyi'nin sınır anlaşmazlıklarının Birleşmiş Milletler şartına uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesi vurgulanmış ve çözülemediği takdirde anlaşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi gerektiği belirtilmiştir. İlgili maddede Avrupa Birliği Konseyi'nin, en geç 2004 yılı sonuna kadar Divan yoluyla anlaşmazlıkların çözüme bağlanmasını teşvik etmek amacıyla, devam eden anlaşmazlıklara ilişkin durumu gözden geçireceği ifade edilmiştir.¹¹⁴ Ankara'yı rahatsız eden ikinci konu 9. maddede yer alan ibaredir: "AB Konseyi, siyasi çözümün Kıbrıs'ın AB'ye katılımını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır. Katılım müzakerelerinin tamamlanmasına kadar herhangi bir çözüme ulaşılammış olması durumunda, Konsey, katılım konusunda bu ön şarta bağlı olmaksızın bir karar verecektir."¹¹⁵

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye üyelik statüsü tanınması, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin 40 yılı aşkın süreyle devam eden ilişkisi sürecinde önemli bir karardır. Ancak Zirve'de, Türkiye ile ilgili alınan kararlar ve Türkiye'den Yunanistan ve Kıbrıs sorununa ilişkin "beklentiler", Zirve sonrasında AB-Türkiye ilişkilerini, bir anlamda zorlu bir dönemin beklediğinin göstergesidir.

3.2.2. Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ve Ulusal Program

Helsinki Zirvesi'nin ardından başlayan adaylık sürecinde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de ilerleme raporları hazırlanmıştır. 1999 yılında açıklanan İlerleme Raporu'nda yer alan değerlendirmeler, 8 Kasım 2000'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nin de temelini oluşturmuştur. KOB, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum ve

¹¹² Ali Bozer, "Avrupa Birliği İçindeki Oluşumlar ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde İzlenen Yol," **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı no: 35: 259-267, (Eylül-Ekim 2000), s.265.

¹¹³ Dura ve Atik, **Ön.ver.**, s.396.

¹¹⁴ Çakmak, **Ön.ver.**, s.125.

¹¹⁵ Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye** (İstanbul: Beta Yayınları, 2005), s.139.

Topluluk mevzuatını üstlenmesi için gerekli çalışmalarını tamamlamasına yönelik kısa ve orta vadeli hedefleri ortaya koymaktadır.¹¹⁶ Belgede, Katılım Ortaklığı'nın amacının, AB Üyeliği yolunda Türkiye'nin kaydettiği gelişmeler hakkında Komisyon'un 2000 İlerleme Raporu'nda saptanan ileriye dönük çalışmaların öncelikli alanlarını, bu önceliklerin uygulanmasında Türkiye'ye sağlanacak mali yardımları ve bu yardıma ilişkin koşulları tek bir çerçeve altında toplamak olduğu belirtilmiştir.¹¹⁷

Türkiye tarafından hazırlanan ve Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan önceliklerin hangi somut önlemlerle ve hangi takvim çerçevesinde gerçekleştirileceğini gösteren Ulusal Program 24 Mart 2001'de kabul edilmiştir.¹¹⁸ Ulusal Program, KOB'la uyumlu olmak zorunluluğu olmasa da, büyük bir oranda KOB'la uyuşmakta ve beklentilere yanıt vermektedir. Bunun nedeni de, Türkiye'nin tam üyeliğinde KOB'un etkisinin büyük olacağını bilmesidir. Ulusal Program'da yer alan başlıkları Politik Ölçütler (Demokratikleşme, ana dillerde eğitim, özgürlükler, insan hakları, düşünce özgürlüğü, askerlerin etkisinin azaltılması, Kıbrıs, Ege sorunları vb. konuların AB kriterlerine uyumlaştırılması), Ekonomik Ölçütler (Türkiye'nin ekonomik politikaları ve ekonomik alanda AB'ye verdiği taahhütler: özelleştirme, tarım politikası, sanayi politikası, vergiler, enflasyonla mücadele vb.) ve Mevzuat Uyumu'dur (Türkiye'nin AB müktesebatına uyumu için alacağı tedbirler; yasal ve idari düzenlemeler).¹¹⁹ 2000'li yıllarda adaylık süreci ile birlikte Türkiye, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program'da öngörülen yükümlülükleri yerine getirme çabası içine girmiştir. Bu dönemde birbiri ardına kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. Ekim 2001'de çoğunluğu insan haklarına ilişkin konularda olmak üzere Anayasa'nın 34 maddesi değiştirilmiştir. Ardından 2001-2003 arası dönemde birbiri ardına uyum paketleri kabul edilmiş; Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nun insan hakları, siyasi ve kültürel hakları sınırlandıran hükümleri başta olmak üzere bir çok alanda değişiklikler yapılmıştır. İfade ve örgütlenme özgürlüğü düzenlenmiş, ölüm cezası kaldırılmış ve Türkçe'den başka dillerde de eğitim ve yayın yapılabileceği kabul edilmiştir.¹²⁰

---

¹¹⁶ Ülger, **Ön.ver.**, s.182.

¹¹⁷ Bulaç, **Ön.ver.**, s.394.

¹¹⁸ Ülger, **Ön.ver.**, s.182.

¹¹⁹ Çakmak, **Ön.ver.**, s.130.

¹²⁰ Ülger, **Ön.ver.**, s.183.

KOB'un hazırlandığı dönemde bilindiği gibi Türkiye'de DSP-MHP-ANAP Koalisyonu vardı. MHP, politikası gereği KOB'un içerdiği birçok konuya itiraz etmiştir. Abdullah Öcalan'ın infazının ertelenmesi kararı ve MHP'nin, infazın hemen gerçekleştirilmesi istemesi nedeniyle bir kriz yaşanmış, ancak MHP geri adım atmak zorunda kalmış ve daha sonra KOB'un gereği olarak idam cezası kaldırılmış ve Öcalan idamdan kurtulmuştur.¹²¹ Ulusal Program'ın hazırlanması sırasında da Türkiye'de büyük tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle Türkiye'de yerel dillerin öğretilmesi ve bu dillerde Radyo, TV yayınlarının yapılması kararı, Ege ve Kıbrıs konularında önemli tartışmalar çıkmıştır.¹²²

3.2.3. Adaylık Sonrası İlişkiler: Nice, Leaken ve Kopenhag Zirveleri

3.2.3.1. Nice Zirvesi

7-9 Aralık tarihlerinde gerçekleştirilen Nice Zirvesi'nde alınan önemli kararlardan biri, AB'nin genişlemesi ile ilgili olarak gerekli hukuki zeminin oluşturulmasıdır.¹²³ 2010 yılına kadar 27 üyeli bir AB öngörülmüş ve AB'nin parlamenter sayısından, üyelerin temsil oranlarına kadar 27 ülke üzerinden hesaplama yapılmıştır.¹²⁴ Zirve'de net üyelik perspektifi verilen 12 aday ülkenin tam üyelikleri ile ilgili hukuki zemin yaratılırken, genişleme perspektifi içinde Türkiye'ye yer verilmemiştir.¹²⁵ Türkiye, aday ülke sıfatıyla Nice Zirvesi'ne katılmış ancak Nice Zirvesi sonucundan rahatsız olmuştur.¹²⁶ Cihan Dura ve Hayriye Atik'e göre, Nice, Türkiye'nin Helsinki 1999'da ilan edilen adaylığının, yalnızca göstermelik bir sıfat olduğunu en açık şekilde ortaya koyuyordu.¹²⁷

3.2.3.2. Leaken Zirvesi

14-15 Aralık 2001'de yapılan Leaken Zirvesi sonucunda, "Avrupa Birliği'nin Geleceği" başlığını taşıyan Leaken Bildirisi yayınlandı. Leaken Zirvesi'nden Türkiye ile ilgili olarak "olumlu" sayılabilecek kararlar çıkmıştır: İlk kez bir Avrupa Zirvesi'nde devlet ve hükümet başkanlarının onayını taşıyan resmi bir belgede, "Türkiye'nin üyelik

¹²¹ Çakmak, **Ön.ver.**, s.127.

¹²² Aynı, s.128.

¹²³ Karluk, **Ön.ver.**, s.143-144.

¹²⁴ Çakmak, **Ön.ver.**, s.131.

¹²⁵ Karluk, **Ön.ver.**, s.144.

¹²⁶ Çakmak, **Ön.ver.**, s.131.

¹²⁷ Dura ve Atik, **Ön.ver.**, s.409.

müzakereleri perspektifinin yakınlaşmakta olduğu ifade edilmiş ve Türkiye, AB Konvansiyon (Anayasa) çalışmalarına katılmaya, aday ülke sıfatıyla davet edilmiştir.¹²⁸ Haydar Çakmak'a göre, Nice Zirvesi'nde Leaken Zirvesi'ne kadar olan dönemde, Türkiye'nin yapmış olduğu reformların ve Kıbrıs'ta çözüm konusunda uyumlu davranmasının, Leaken Zirve kararları açısından olumlu etkisi olmuştur.¹²⁹ Leaken Bildirisi'nin 11. maddesinde, AB Konseyi'nin, Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri arasındaki son görüşmelerden duyulan memnuniyeti dile getirtildi. Birleşmiş Milletler ve BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda toplu bir çözüme ulaşmayı hedefleyen bu görüşmelere destek mesajı verildi.¹³⁰

3.2.3.3. Kopenhag Zirvesi

12-13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen AB Konseyi Kopenhag Zirvesi'nde genişleme, Kıbrıs, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Ortadoğu ve Irak gündem konularını oluşturmuştur. Zirve'nin sonuç bildirisinde, Türkiye ile ilgili olarak, Aralık 2004'teki Avrupa Zirvesi'nde, Komisyon Raporu ve tavsiyesi üzerine Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılandığına karar verilirse, AB'nin Türkiye ile katılım müzakerelerini gecikmeksizin başlatacağı belirtilmiştir. Konsey, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini karşılama yönünde attığı adımları memnuniyetle karşılamakta, AKP Hükümeti'nin reform yolunda atılacak adımlar konusundaki kararlılığının görmekte ve Hükümeti, özellikle siyasi kriterler alanındaki eksiklikleri gidermesi için teşvik etmektedir. Birlik, 1993 yılında Kopenhag'da karara bağlanan siyasi kriterlere göre, üyeliğin gerçekleşmesi için, aday ülkenin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunmasına saygıyı sağlayacak istikrarlı kurumlar yerleştirmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.¹³¹

Kopenhag Zirvesi sonrasında yayınlanan bildiri ile, Kıbrıs (GKRY), Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Lituanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye katılacakları kesinleşmiştir. Bulgaristan ve Romanya için öngörülen tam üyelik tarihi ise 2007 yılıdır.¹³² Rıdvan Karluk, Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'ye ayrımcı davranıldığını; Helsinki Zirvesi'nde adaylığının kabul edilmesine ve

¹²⁸ Aynı, s.419-420.

¹²⁹ Çakmak, **Ön.ver.**, s.131-132.

¹³⁰ Dura ve Atik, **Ön.ver.**, s.420.

¹³¹ Karluk, **Ön.ver.**, s.153.

¹³² Aynı, s.154.

Türkiye'ye farklı bir işlemde bulunulmayacağına taahhüt edilmesine rağmen, tarih verilmediğini ifade etmektedir.¹³³

Kopenhag Zirvesi sonrası dönemde, 2003 ve 2004 yıllarında yayınlanan İlerleme Raporları'nda bir yandan Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde yapılan değişiklikler tasvip edilirken, bir yandan da uygulamanın yasal değişikliklerle örtüşmediği üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte komisyon, 6 Ekim 2004 tarihli raporunda, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasına yeşil ışık yakmıştır. Komisyon raporunda Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiği ifade edilmiş ve tam üyelik müzakerelerinin başlatılması tavsiyesinde bulunulmuştur.¹³⁴

3.2.4. Brüksel Zirvesi

Avrupa Birliği Zirvesi, 16-17 Aralık 2004'te Brüksel'de hem kendisi hem de Türkiye için tarihi bir karar olan, Türkiye ile 3 Ekim 2005'te tam üyelik müzakerelerini başlatma kararını almıştır.¹³⁵ Avrupa Konseyi Zirvesi'nin sonuç bildirisinde "Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni tam üyelik müzakerelerinin başlamasını gerektirecek düzeyde yerine getirdiği" tespiti yapılmıştır.¹³⁶

Haydar Çakmak, Brüksel Zirvesi kararlarını içeren bildiri ile ilgili olarak "AB bu metni öyle bir kaleme almıştır ki, Türkiye'yi isterse AB'ye alır, istemezse almaz; yani Türkiye'ye verdiği müzakere tarihi ile kendisini bağlamamıştır" ifadesini kullanmaktadır.¹³⁷ Bildirinin maddeleri incelendiğinde, 23. maddede, müzakerelerin açık uçlu olduğu belirtilmektedir. Müzakerelerin "sonucu önceden garanti edilemeyen açık uçlu bir süreç olduğu" ifadesi, bildiride yer almaktadır.¹³⁸ Bildiride ayrıca, siyasi reformların ve uygulamaların yakından takip edileceği, siyasi kriterlere aykırı ihlallerin tespit edilmesi durumunda, müzakerelerin askıya alınacağı ve katılım müzakerelerinin 2014'teki mali çerçeve raporu belli oluncaya kadar teknik olarak sonuçlanmayacağı ifadelerine yer verilmiştir. Bildiride Türkiye'ye, tam üyelik müzakereleri öncesinde, üye devletlerle sınır

¹³³ Aynı, s.159.

¹³⁴ Ülger, **Ön.ver.**, s.184.

¹³⁵ Çakmak, **Ön.ver.**, s.135.

¹³⁶ Ülger, **Ön.ver.**, s.184

¹³⁷ Çakmak, **Ön.ver.**, s.136.

¹³⁸ Aynı.

anlaşmazlıklarının çözümü için çaba göstermesi çağrısı da yapılmıştır.¹³⁹ Bu çerçevede, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözümü için Türkiye'nin çaba sarf etmesi gerektiğine işaret edilmekte ve bu hususun bildiride yer alması, Türkiye ile müzakerelere başlanması yolunda Yunanistan ile sorunun çözümü için Türkiye'nin çabasının bir anlamda “gerekliliği” vurgulanmaktadır.

Brüksel Zirvesi'ne damgasını vuran en önemli konu Kıbrıs sorunudur. Avrupa Birliği, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile görüşmelerin başlatılabilmesi için Ankara Anlaşması'nın Gümrük Birliği'ne ilişkin protokolünün, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de kapsayacak şekilde genişletilmesini istemiştir. Bu istek, Türkiye'nin Brüksel'de masadan kalkmasına yol açacak gelişmelere yol açmıştır. Zirve Bildirisi'nin 19. maddesine eklenen onay yazısına, Türk Hükümeti tarafından imza atılarak, sorun 3 Ekim 2005 tarihine kadar ertelenmiştir.¹⁴⁰ Öte yandan Rum Hükümet Sözcüsü, Hükümet adına Avrupalı liderlere iletildiği mektubunda, Ankara'nın 3 Ekim'e kadar Güney Kıbrıs'ı tanımaması halinde veto kullanacaklarını açıklamıştır. Rıdvan Karluk, bu görüşlere rağmen, Türkiye Gümrük Birliği'ni Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne yaygınlaştırarak fiili bir tanımaya gitse de, bu durumun, Kıbrıs'ın hukuken tanınması anlamına gelmeyeceğini belirtmektedir.¹⁴¹ Kıbrıs sorunu konusunda Avrupa Birliği Ülkeleri'nde yayınlanan birçok gazetenin ortak görüşü, 17 Aralık sonrasında Kıbrıs sorunu çözülmedikçe, Türkiye'nin AB üyeliğinin güçlüklerle karşılaşabileceği yönünde olmuştur.¹⁴²

17 Aralık Bildirisi'nde Türk Hükümeti ve kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanan kararlardan biri, “imtiyazlı ortaklık” anlamına gelebilecek ifadelerin bildiride yer almasıdır. Bildiride, “Müzakerelerin hedefi tam üyeliktir. Sürecin ucu açıktır. Aday ülke, üyelik sorumluluklarını yerine getiremeyecek olursa, Avrupa Birliği'ne güçlü bağlarla bağlanır” ifadesinin yer alması, üyelik dışı bir seçeneğe açık kapı bırakılmasına yol açmıştır. Bu seçeneğin metinde yer almasını, Fransa ve Avusturya istemiştir.¹⁴³

Brüksel Zirvesi ile ilgili olarak Keyman, Zirve süreci ve kararları düşünüldüğünde, tüm zirve boyunca Türkiye üzerine yapılan “Kıbrıs sorunu”na indirgenmiş tartışmaların hayal

¹³⁹ Ülger, **Ön.ver.**, s.184.

¹⁴⁰ Karluk, **Ön.ver.**, s.975.

¹⁴¹ **Aynı**, s.976.

¹⁴² **Aynı**, s.977.

¹⁴³ **Aynı**, s.979.

kırıklığı yaratmış olmasına rağmen, Türkiye ile müzakerelere başlanacak olmasını, tarihi bir karar olarak nitelemektedir.¹⁴⁴ Keyman, Avrupa'nın kendi entegrasyon ve genişleme mekanının, kültürel değil demokratik normlar üzerinde hareket ettiğini ve Avrupa'nın kültürel, dinsel ve coğrafi nedenlerle farklı olanı dışlamadığını niteleyen bir karar olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁵ Öniş de bunun tarihi bir karar olduğunu ifade ederken, aynı zamanda Avrupa'nın kendi geleceğini ilgilendiren bir karar olduğunu belirtmektedir. Öniş, kararın "Avrupa global bir aktör olmayı seçiyor mu ve çok kültürlü bir topluluk kurmak istiyor mu" gibi sorulara yanıt niteliğinde olduğunu ve bu anlamda kararın sadece "Türkiye'nin üyeliği" ile ilgili olmadığını ifade etmektedir.¹⁴⁶

"Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde son dönemeç olan tam üyelik müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır. Böylece Türkiye'nin "Batı yürüyüşü", inişli çıkışlı bir sürecin ardından nihai hedefe kilitlenmiş oldu."¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ Fuat Keyman, **Değişen Dünya Dönüşen Türkiye** (İstanbul: Bilgi Yayınları, 2005), s.154.

¹⁴⁵ **Aynı**, s.156.

¹⁴⁶ Ziya Öniş, "Turkish Transformation and The Future of the New Europe", <http://www.medobs.net/documents/Pdf/Working%20papers/working%20paper4.pdf>, 3 Temmuz 2008.

¹⁴⁷ Ülger, **Ön.ver.**, s.187.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Yöntemi

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinin, İngiliz Fikir Gazeteleri'ne nasıl yansıdığını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, temel amaca ulaşabilmek için yanıt bulması gereken sorular “Amaç” bölümünde belirtilmiştir. Araştırma yöntemleri arasında medya içeriklerinden hareketle bu sorulara yanıt verebilmek için uygulanacak en uygun yöntem içerik analizidir.¹⁴⁸ İçerik analizi, “sosyal gerçeğin belirgin (manifest) içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin (manifest) olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir.”¹⁴⁹ Bir başka ifadeyle içerik analizi “yöntem olarak, mevcut olan metinlerin nicel ve nitel boyutlarından hareketle, mevcut olmayan, yani bilinmeyen sosyal gerçeğin bazı boyut ve kesitlerine yönelik bir takım bulguları elde etmeyi amaçlamaktadır.”¹⁵⁰ İçerik analizi, kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlenmekte kullanılan bir yöntemdir.¹⁵¹

Gökçe, içerik analizinin temel amacının, sayıca fazla olan metin yığnında, araştırma sorusu açısından önem arz eden ortak bilgileri tespit etmek ve değerlendirmek olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda içerik analizi, araştıracağı metinlerin içeriklerinin her yanıyla ve tüm boyutuyla ilgilenmemekte, özellikle ve öncelikle araştırma açısından önem arz eden boyutu üzerine odaklanmaktadır.¹⁵² Bu kapsamda içerik analizi, araştırmanın sorusu doğrultusunda, metinlerin içeriklerinden önem arz eden bilgileri seçmekte, sınıflandırmakta ve yorumlamaktadır.¹⁵³

İçerik analizinin amacı kişisel tepkilere yönelik değil, çok sayıdaki metnin içerikleri hakkında sistematik ve ortak veriler elde etmektir.¹⁵⁴ Bu açıdan yaklaşıldığında, içerik

¹⁴⁸ Erkan Yüksel, “ABD Medyasında Türkiye İmajı,” **Türkiye'nin ABD ve AB Denklemi**. Ed.: Orhan Gökçe, Uğur Demiray ve Edibe Sözen (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2006, ss. 77-166).

¹⁴⁹ Orhan Gökçe, **İçerik Çözümlemesi** (Üçüncü basım. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2001), s.25.

¹⁵⁰ Orhan Gökçe, **İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler** (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006), s.20

¹⁵¹ **Aynı**, s.20.

¹⁵² **Aynı**, s.21.

¹⁵³ **Aynı**, s.23.

¹⁵⁴ **Aynı**, s.21.

analizinde metinlerin içerdiği anlamların farklı araştırmacılar tarafından aynı şekilde okunması ve yorumlanmasının temel ilke olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁵

Çalışmada, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık süreci ile ilgili olarak İngiliz Fikir Basını'nda yayınlanan haberlerin içerikleri, araştırmanın temel sorusunu yanıtlar nitelikte sonuçların ortaya çıkarılacağı kategorilere ayrılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada, incelenen gazeteler ve dönemlerdeki haberlerde yer alan, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık süreci ile ilişkilendirilen metin içeriklerinin analizi yapılmaktadır. Bu çerçevede oluşturulan kategoriler ile Türkiye'nin üyelik sürecinin, İngiliz Fikir Basını'nda nasıl sunulduğuna yönelik çıkarımlar yapılması amaçlanmaktadır.

4.2. Evren ve Örneklem

İçerik analizi tekniğine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın evreni İngiliz Fikir Gazeteleri'dir. İngiltere'de yayınlanmakta olan Fikir Gazeteleri The Daily Telegraph, The Guardian, The Financial Times, The Independent ve The Times Gazeteleri'dir.¹⁵⁶ Ayrıca bu gazetelerden dört tanesinin Pazar günü çıkan baskıları Sunday Telegraph, Independent on Sunday, The Observer (The Guardian'ın Pazar baskısı) ve Sunday Times da çalışmanın evreni kapsamındadır. Çalışmanın "incelenen süreç" açısından evrenini ise, Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınan ve Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'ye, üyelik müzakerelerinin başlama tarihi olan 3 Ekim 2005 tarihinin verildiği 5 yıllık dönemi kapsayan "Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci" oluşturmaktadır.

Bu çalışma, İngiliz Basını'ndaki Fikir Gazeteleri'nin tümünü kapsamaktadır. Bu nedenle çalışmanın evrenini oluşturan gazeteler, aynı zamanda çalışmanın örneklemine de oluşturmaktadır. Çalışmanın süreci açısından örnekleme; Türkiye'nin adaylık sürecinde, Avrupa Zirveleri'nde alınan kararlar açısından en önemli iki Zirve olarak görülen 10-11 Aralık Helsinki Zirvesi ve 16-17 Aralık Brüksel Zirvesi dönemlerinde yayınlanan haberlerdir. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınmış ve Brüksel Zirvesi'nde Türkiye ile müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. Bu nedenle çalışmada incelenen bu iki dönemde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde yayınlanan haberlerin, Türkiye'nin

¹⁵⁵ Aynı, s.19.

¹⁵⁶ Bob Franklin, *Newszak and News Media* (London: Arnold Publishers, 1997), s. 83.

AB'ye adaylık sürecinde yayınlanan haberleri örnekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu örneklem çerçevesinde, İngiliz Fikir Gazeteleri'nde, Helsinki Zirvesi'nin yapıldığı 10-11 Aralık 1999 ve Brüksel Zirvesi'nin yapıldığı 16-17 Aralık 2004 tarihleri ile, bu tarihlerin öncesindeki ve sonrasındaki yedişer günlük sayıları içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Bu çerçevede analiz kapsamında, her bir gazetenin 32 günü kapsayan yayınları incelenmiştir.

4.3. Veriler ve Toplanması

Çalışmada, araştırmanın birincil kaynağını oluşturan The Daily Telegraph, The Guardian, The Financial Times, The Independent ve The Times Gazeteleri'nde, Helsinki Zirvesi'nin yapıldığı 10-11 Aralık 1999 tarihleri ile bu tarihlerin 7 gün öncesinden başlayan (3-9 Aralık) ve 7 gün sonrasına kadar olan (12-18 Aralık) yayınlarında, Türkiye'nin üyelik süreci hakkında yayınlanan haberler ile Brüksel Zirvesi'nin yapıldığı 16-17 Aralık 2004 tarihleri ile bu tarihlerin 7 gün öncesinden başlayan (9-15 Aralık) ve 7 gün sonrasına kadar olan (18-24 Aralık) yayınlarında, Türkiye'nin üyelik süreci hakkında yayınlanan haberler taranmıştır.

Böylece veriler, her bir gazetenin 32 günü kapsayan yayınlarında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ile ilgili haberlerin toplanmasıyla elde edilmiştir. Tarama sonucunda Türkiye'nin adaylık süreci ile ilgili toplam 69 haber olduğu saptanmıştır.

Haber taraması, 5 Şubat-10 Mart 2007 tarihleri arasında, Londra'da bulunan Newspaper Library'de yapılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen tüm gazetelere ve gazetelerin çalışma için gereken tarihlerdeki tüm yayınlarına eksiksiz şekilde Kütüphane'nin arşivinden ulaşılmıştır.

4.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

İçerik analizinin temel amacı, sayıca fazla olan metin yığnında, araştırma sorusu açısından önem arz eden ortak bilgileri tespit etmek ve değerlendirmek olduğu ifade edilmektedir.¹⁵⁷ Bu çerçevede, Türkiye'nin adaylık süreci ile ilgili haber metinleri içerik analizi tekniği ile incelenmiş olup, çalışmanın "Türkiye'nin adaylık sürecinin İngiliz Fikir

¹⁵⁷ Orhan Gökçe, **İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler** (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006), s.23.

Gazeteleri’nde nasıl konulaştırıldığı – sürecin gazetelerde nasıl yer bulduğu” temel amacından hareketle, Türkiye’nin adaylığının ilişkilendirildiği haber içerikleri bağlamında kategoriler oluşturulmuştur. İncelenen dönemlerde İngiliz Fikir Gazeteleri’nin Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci ve adaylığın ilişkilendirildiği konulara yer verdiği 69 haber saptanmış olup; her bir haberde, çalışmanın kapsamını oluşturan “adaylık sürecine yönelik anlatımlar”, kategoriler oluşturulurken analiz kapsamına alınmış, haber içeriklerinde yer alan farklı içerikteki anlatımlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. İngiliz Fikir Gazeteleri’nin Türkiye’nin adaylık sürecine bakışını ortaya koyabilmek amacıyla haber içerikleri, Türkiye’nin adaylığını olumlayan ve karşıt nitelikte olan anlatımlar biçiminde, kategorilere ayrılmıştır. Çalışma konusu kapsamına giren her bir anlatım, birer veri olarak kabul edilmiş, haber metinlerinin niceliksel çözümlemesi bu şekilde yapılmıştır.

Bu çerçevede kategoriler, Helsinki Zirvesi döneminde yayınlanan haberlerin içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi ile “1999 Helsinki Zirve Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye’nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar” (Tablo.2) ve “1999 Helsinki Zirve Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye’nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar” (Tablo.3) başlıkları altında oluşturulmuştur. İncelenen 5 gazetede haber içeriklerinin “sayısı” ve “yüzde değerleri” bu iki tabloda gösterilmektedir. Aynı şekilde, Brüksel Zirvesi döneminde yayınlanan haberlerin içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi çerçevesinde “2004 Brüksel Zirve Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye’nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar” (Tablo.4) ve “2004 Brüksel Zirve Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye’nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar” (Tablo.5) başlıkları altında, haber içerikleri bağlamında kategoriler oluşturulmuştur. İncelenen 5 gazetede haber içeriklerinin “sayısı” ve “yüzde değerleri” bu iki tabloda gösterilmektedir.

Oluşturulan tablolarda, “haber içerikleri kategorileri” bazında toplam değerler hesaplanmıştır. Bunun nedeni, çalışmanın amacı doğrultusunda, her iki zirve döneminde, Türkiye’nin adaylık sürecinin hangi konular kapsamında sunulduğunun ve bu çerçevede, hangi haber içeriklerine ne ölçüde yer verildiğinin ortaya çıkarılmasıdır. Diğer bir deyişle tablolarda “Hangi gazetede toplam kaç haber içeriği yer almıştır?” sorusunun değil, “Hangi kategori, toplam kaç kez İngiliz Fikir Gazeteleri’nde yer bulmuştur?” sorusunun yanıtı yer almaktadır; bunun nedeni, çalışma kapsamında, gazeteler arasındaki

farklılıkların değil, iki Avrupa Zirvesi Dönemi haber içerikleri ve içeriklerin yoğunlukları arasındaki farklılıkların değerlendirilmesinin söz konusu olmalıdır.

5. BULGULAR VE YORUM

5.1. Helsinki ve Brüksel Zirve Dönemleri'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Yayınlanan Haber Toplamları ve Değerlendirme

Tablo 1. İngiliz Fikir Gazeteleri'nde 1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirve Dönemleri'nde Yayınlanan Haberler

Gazeteler	1999 Helsinki Zirvesi		2004 Brüksel Zirvesi	
	Haber Sayısı	Yüzde %	Haber Sayısı	Yüzde %
Daily Telegraph	6	27,3	4	8,5
Financial Times	6	27,3	21	44,7
Guardian	2	9,1	9	19,1
Independent	5	22,7	6	12,8
Times	3	13,6	7	14,9
TOPLAM	22	100	47	100

Çalışma kapsamında her bir İngiliz Fikir Gazetesi'nin, 32'şer günlük yayınlarında Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci ile ilgili içeriklerin yer aldığı haberler incelendiğinde, 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci ile ilgili içeriklerin yer aldığı toplam 22 haber ve 2004 Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci ile ilgili içeriklerin yer aldığı toplam 47 haberin yayınlandığı, Tablo 1'den anlaşılmaktadır. 2004 Brüksel Zirvesi'nde, AB tarafından Türkiye'ye, müzakerelere başlama tarihinin (3 Ekim 2005) verilmesi, Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci kapsamında ve hatta Avrupa Birliği Türkiye ilişkileri tarihsel sürecinde, Türkiye'nin AB üyeliği yolunda alınan en önemli karar olma niteliğini taşımaktadır. 2004 Brüksel Zirvesi'nde alınan bu karar, haber yoğunluğunu da beraberine getirmiş olup, Brüksel Zirvesi döneminde Türkiye'ye adaylık statüsünün tanındığı 1999 Helsinki Zirvesi dönemine oranla daha çok haber yayınlanmıştır.

5.1.1. 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye'nin Adaylık Süreci Konusunda Yayınlanan Haberlerin İçerikleri ve Değerlendirme

Tablo 2. 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar

Haber İçerikleri	Daily Telegraph		Financial Times		Guardian		Independent		Times		TOPLAM	
	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %
1. Türkiye'nin AB üyesi olmak konusunda kararlılığı, azmi ile ilgili anlatımlar			2	33,3	1	16,7	2	33,3	1	16,7	6	100
2. ABD'nin Türkiye'nin AB Adaylığını desteklemesine yönelik anlatımlar	1	50,0							1	50,0	2	100
3. Adaylık Statüsü tanınması ile Türkiye ekonomisinde iyileşme olacağına yönelik anlatımlar			2	100,0							2	100
4. Müslüman bir ülkeye AB kapısının açılmasına yönelik anlatımlar	1	50,0					1	50,0			2	100
5. Adaylık Statüsü tanınması ile Türkiye'nin "Batı"ya ait olduğuna yönelik anlatımlar	1	100,0									1	100
6. Türkiye'nin AB Adaylığı konusunda AB Liderlerinin olumlu ifadelerini içeren anlatımlar							1	100,0			1	100

10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan Avrupa Zirvesi dönemi çerçevesinde incelenen, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren haber içerikleri Tablo 2'de gösterilmektedir. Haber içeriği kategorileri incelendiğinde, Türkiye'nin AB üyesi olmak konusundaki kararlılığı, azmi ve/veya umutlu olmasını içeren toplam 6 anlatım olduğu dikkati çekmektedir. ABD'nin Türkiye'nin AB adaylığını desteklemesine, adaylık statüsü tanınması ile Türkiye ekonomisinde iyileşme olacağına ve Müslüman bir ülkeye AB kapısının açılmasına yönelik 3 kategoride 2'şer anlatım olduğu saptanmıştır. Türkiye'ye adaylık statüsü tanınması ile Türkiye'nin Batı'ya ait olduğunu ve Türkiye'nin adaylığı konusunda AB Liderlerinin olumlu ifadeleri içeren ise 1'er anlatım İngiliz Fikir Gazeteleri'nde yer bulmuştur.

Tablo 3. 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar

Haber İçerikleri	Daily Telegraph		Financial Times		Guardian		Independent		Times		TOPLAM	
	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %
1. Türkiye'nin AB adaylığı ile Yunanistan ve Kıbrıs sorununun ilişkilendirildiği anlatımlar	4	20,0	5	25,0	4	20,0	3	15,0	4	20,0	20	100
2. Demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü konularında Türkiye'nin eksiklerine ve/veya kaydetmesi gereken gelişmelere yönelik anlatımlar	2	18,2	2	18,2	3	27,3	2	18,2	2	18,2	11	100
3. 1997 Lüksemburg Zirvesi'ne yönelik anlatımlar	2	28,6	2	28,6			1	14,3	2	28,6	7	100
4. Abdullah Öcalan'ın idam edilmesinin, Türkiye'nin üyeliği konusunda sorun yaratacağına yönelik anlatımlar	1	16,7			1	16,7	3	50,0	1	16,7	6	100
5. Görüşmeler sırasında Türk Liderler ile AB Liderleri arasında yaşanan anlaşmazlıklara yönelik anlatımlar	3	50,0	1	16,7	1	16,7	1	16,7			6	100
6. Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi konusunda AB Liderlerinin olumsuz tavrını/ifadelerini içeren anlatımlar	1	20,0			1	20,0	2	40,0	1	20,0	5	100
7. Türkiye'nin AB üyeliğinin ancak çok ileri bir tarihte mümkün olabileceğine yönelik anlatımlar	1	50,0							1	50,0	2	100

8. Türkiye ekonomisindeki sorunlara, Türkiye'nin "fakir bir ülke" olmasına veya ekonomisini iyileştirmesi gerektiğine yönelik anlatımlar	1	50,0							1	50,0	2	100
9. Türkiye'de ordunun siyasete müdahalesine yönelik anlatımlar						1	100,0				1	100

Tablo 3'te, 10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan Avrupa Zirvesi dönemi kapsamında incelenen haberlerde, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik karşıt anlatımlar gösterilmektedir. İngiliz Fikir Gazeteleri'nde, adaylık sürecinin Yunanistan ve Kıbrıs sorunu ile ilişkilendirildiği anlatımların, gazetelerde 20 kez yer bularak diğer kategorilere oranla öne çıktığı gözlenmektedir. Helsinki Zirvesi dönemi haber içeriklerinde demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü konularında Türkiye'nin eksiklerine ve/veya kaydetmesi gereken gelişmelere yönelik 11 anlatımın yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğinin ancak çok ileri bir tarihte mümkün olabileceği ve Türkiye ekonomisindeki sorunlar, Türkiye'nin "fakir bir ülke" olması veya ekonomisini iyileştirmesi gerektiği ile ilgili 2 kategoride 2'şer anlatımın yer aldığı gözlenirken, Türkiye'de ordunun, siyasal hayata müdahale etmesine yönelik olarak ise 1 anlatımın İngiliz Fikir Gazeteleri haber içeriklerine yansıdığı saptanmıştır.

5.1.2. 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde Türkiye'nin Adaylık Süreci Konusunda Yayınlanan Haberlerin İçerikleri ve Değerlendirme

Tablo 4. 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar

Haber İçerikleri	Daily Telegraph		Financial Times		Guardian		Independent		Times		TOPLAM	
	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %
1. Türkiye'ye müzakare tarihi verilmesi ile ilgili olarak AB Liderlerinin olumlu ifadelerini içeren anlatımlar	4	26,7	5	33,3	3	20,0			3	20,0	15	100
2. Türkiye'nin AB üyeliği yolunda İngiltere Hükümeti'nin çabası/desteği ile ilgili anlatımlar	6	42,9	1	7,1	3	21,4	2	14,3	2	14,3	14	100
3. Türkiye'nin AB üyesi olmak konusunda kararlılığı, azmi ile ilgili anlatımlar	2	14,3	6	42,9	1	7,1	3	21,4	2	14,3	14	100
4. Müzakereler başladığında Türkiye'nin ekonomisinde iyileşme olacağına yönelik anlatımlar			2	40,0	2	40,0	1	20,0			5	100

2004 Brüksel Zirvesi döneminde İngiliz Fikir Gazeteleri haber içeriklerinde, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren anlatımlar Tablo 4'te gösterilmektedir. Haber içeriklerinde, Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi konusunda AB Liderlerinin olumlu ifadelerini içeren toplam 15 anlatım, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda İngiliz Hükümeti'nin çabası ve desteği ile ilgili toplam 14 anlatım ve Türkiye'nin AB üyesi olmak konusundaki kararlılığı, azmi ile ilgili yine 14 anlatım olduğu saptanmış ve bu 3 kategorideki anlatımların yoğunlukları ile dikkati çektiği gözlenmiştir. Türkiye'nin genç nüfusunun AB için olumlu olması, ABD'nin Türkiye'nin AB ile müzakerelere başlamasını desteklemesi ve TUSIAD'ın, Türkiye'nin AB Üyeliğini desteklemesi içerikli anlatımların birer kez İngiliz Fikir Gazeteleri haber içeriklerinde yer bulduğu Tablo 4'ten anlaşılmaktadır.

Tablo 5. 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi Haber İçeriklerinde, Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar

Haber İçerikleri	Daily Telegraph		Financial Times		Guardian		Independent		Times		TOPLAM	
	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %	Anlatım Sayısı	Yüzde %
1. Türkiye'nin AB adaylığı ile Kıbrıs sorununun ilişkilendirildiği anlatımlar	3	12,5	11	45,8	2	8,3	4	16,7	4	16,7	24	100
2. "İmtiyazlı Ortaklık" olasılığı ile ilgili anlatımlar	1	4,3	5	21,7	5	21,7	3	13,0	9	39,1	23	100
3. Türkiye'nin AB üyeliğinin garanti olmadığına yönelik anlatımlar	3	18,8	5	31,3	3	18,8	3	18,8	2	12,5	16	100
4. Avrupa Ülkelerinde yapılan kamuoyu yoklamalarında Türkiye'nin AB Üyeliğine karşı bir duruş olmasına yönelik anlatımlar	3	18,8	5	31,3	2	12,5			6	37,5	16	100
5. Türkiye ekonomisindeki sorunlara, Türkiye'nin "fakir bir ülke" olmasına veya ekonomisini iyileştirmesi gerektiğine yönelik anlatımlar			5	35,7	3	21,4	2	14,3	4	28,6	14	100
6. Türkiye'nin AB üyeliğinin ancak çok ileri bir tarihte mümkün olabileceğine yönelik anlatımlar			7	58,3	1	8,3	1	8,3	3	25,0	12	100
7. Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi konusunda AB Liderlerinin olumsuz ifadelerini içeren anlatımlar	1	9,1	5	45,5	2	18,2	1	9,1	2	18,2	11	100

8. Görüşmeler sırasında Türk Liderler ile AB Liderleri arasında yaşanan anlaşmazlıklara yönelik anlatımlar			3	30,0	4	40,0	1	10,0	2	20,0	10	100
9. Demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü konularında Türkiye'nin eksiklerine ve/veya kaydetmesi gereken gelişmelere yönelik anlatımlar	1	11,1	3	33,3	3	33,3	2	22,2			9	100
10. Çoğunluğu Müslüman olan nüfusu fazla bir ülkenin AB'ye dahil edilmesine yönelik ifadeler			1	11,1	3	33,3	3	33,3	2	22,2	9	100
11. Üyeliğin/Adaylığın Ermeni Sorunu ile ilişkilendirildiği anlatımlar			2	50,0	1	25,0			1	25,0	4	100
12. Üyeliğin Türkiye'nin Doğu sorunu ile ilişkilendirildiği anlatımlar	1	50,0			1	50,0					2	100
13. Türkiye'de ordunun siyasete müdahalesine yönelik anlatımlar			1	50,0	1	50,0					2	100
14. "Geceyarısı Ekspresi" filmi ile üyelik görüşmelerinin ilişkilendirildiği anlatımlar					1	50,0			1	50,0	2	100
15. Türkiye tarafından yapılan reformların tabana indirilemediğine yönelik anlatımlar					1	100,0					1	100

Tablo 5’te, 2004 Brüksel Zirvesi döneminde İngiliz Fikir Gazeteleri haber içeriklerinde Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik karşıt anlatımlar yer almaktadır. Haber içeriklerinde, Türkiye'nin AB adaylığı ile Kıbrıs sorununun ilişkilendirildiği anlatımlar (24 anlatım) ile tam üyeliğin bir alternatifi olan imtiyazlı ortaklı olasılığı ile ilgili anlatımların (23 anlatım) yoğunluğu dikkati çekmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğinin garanti olmadığına ve Avrupa Ülkeleri’nde yapılan kamuoyu yoklamalarında Türkiye’nin AB Üyeliğine karşı bir duruş olduğuna yönelik anlatımların da sıklıkla haber içeriklerinde yer bulduğu Tablo 5’ten anlaşılmaktadır. Toplam 15 kategoride incelenen, Brüksel Zirvesi Dönemi’nde Türkiye’nin adaylık sürecine yönelik karşıt anlatımlar çerçevesinde, Türkiye tarafından yapılan reformların tabana indirilemediğine yönelik olarak 1 anlatımın haber içeriklerine yansdığı gözlenmiştir.

Tablo 6. İngiliz Fikir Gazeteleri’nde 1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirve Dönemleri’nde, İncelenen Haberlerde Haber İçeriklerinin Sayısı

Haber İçerikleri	1999 Helsinki Zirvesi	2004 Brüksel Zirvesi
	Sayı	Sayı
Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar	14	70
Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar	60	155
TOPLAM	74	225

10-11 Aralık 1999 Helsinki ve 16-17 Aralık 2004 Brüksel Zirve Dönemleri’nde, İngiliz Fikir Gazeteleri’nin Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik süreci ile ilgili haber içerikleri incelendiğinde, Brüksel Zirvesi Dönemi’nde gazetelerin konuyla ilgili anlatımlara oldukça yoğun şekilde yer verdiği Tablo 6’dan anlaşılmaktadır. 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi haber içeriklerinde Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren 14 anlatım ve Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik 60 karşıt anlatım olduğu görülmektedir. 2004 Brüksel Zirvesi’nde, haber içeriklerinin sayısı yoğun bir artış göstererek; Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren 70 anlatım ve Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik 155 karşıt anlatım olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki zirvede de karşıt anlatımların sayısının, destek ve umut içeren anlatımlara oranlara çok daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Araştırmada “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinde İngiliz Fikir Gazeteleri’nde Türkiye imajının nasıl oluştuğu” temel problem sorusu çerçevesinde, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinde çok önemli iki Zirve olarak görülen Aralık 1999 Helsinki Zirvesi ve Aralık 2004 Brüksel Zirvesi dönemlerinde İngiliz Fikir Gazeteleri’nin konuyla ilgili haberleri kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel problem sorusunu yanıtlayabilmek amacıyla, araştırmanın temel amacı olan İngiliz Fikir Gazeteleri’ne, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinin nasıl yansıdığı – sürecin nasıl konuşturıldığı – belirlenebilmesi için, İngiliz Fikir Gazeteleri’nde, incelenen haber içeriklerinde ve incelenen dönemlerde, Türkiye’nin adaylık sürecinin hangi politik, ekonomik ve sosyal olaylarla ilişkilendirildiği ve çalışma kapsamında incelenen iki Avrupa Zirvesi döneminde, Türkiye’nin adaylığı ile ilgili haberlerin ve haber içeriklerinin sayısı, haberlerde ağırlık verilen konular ve Türkiye Avrupa Birliği adaylığına yaklaşım açısından ortaya çıkan farklılıklar saptanmış ve değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, her bir İngiliz Fikir Gazetesi’nin, 32 günü kapsayan yayınlarında Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci ile ilgili içeriklerin yer aldığı haberlerde, 1999 Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci ile ilgili içeriklerin yer aldığı toplam 22 haber ve 2004 Brüksel Zirvesi’nde konuyla ilgili içeriklerin yer aldığı toplam 47 haberin olduğu saptanmıştır. İngiliz Fikir Gazeteleri’nin Türkiye’nin adaylık sürecini nasıl yansıttığını ortaya koymak amacıyla, haber içerikleri, “Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar” (Tablo 2 ve Tablo 4) ve “Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar” (Tablo 3 ve Tablo 5) kapsamında kategorileştirilmiştir. Değerlendirme sonucunda, 1999 Helsinki Zirvesi Dönemi haber içeriklerinde Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren 14 anlatım ve Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik 60 karşıt anlatım olduğu saptanmıştır. 2004 Brüksel Zirvesi’nde, haber içeriklerinin sayısında artış gözlenmiş; Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren 70 anlatım ve Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik 155 karşıt anlatım olduğu belirlenmiştir. Her iki zirvede de karşıt anlatımların sayısının, destek ve umut içeren anlatımlara oranlara çok daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde

edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, 2004 Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'ye müzakerelere başlama tarihi verilmesinin, Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci kapsamında ve hatta Avrupa Birliği Türkiye ilişkileri tarihsel sürecinde Türkiye'nin üyeliği yolunda alınan en önemli karar olması nedeniyle, Brüksel Zirvesi haber ve haber içeriklerinin, Türkiye'ye adaylık statüsü tanınan Helsinki Zirvesi'ne oranla medya içeriklerinde daha yoğun şekilde yer bulduğu düşünülmektedir.

10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan Avrupa Zirvesi dönemi çerçevesinde, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren haber içeriklerinin incelendiği Tablo 2'de, Türkiye'nin AB üyesi olmak konusundaki kararlılığı, azmi ve/veya umutlu olmasını içeren anlatımların, 5 gazetede yer alan toplam 6 haber içeriğiyle öne çıktığı görülmektedir. Gazetelerde "Türkiye'nin 1963 yılından beri AB'nin kapısını çalması" yönünde ifadeler yer almaktadır. ABD'nin Türkiye'nin AB adaylığını desteklemesi konusunda 1 haber içeriği (%50) The Daily Telegraph ve 1 haber içeriği (%50) de The Times Gazetesi'nde yer bulmuştur. Bu iki gazetede, ABD'nin AB'ye Türkiye'ye adaylık konusunda yeşil ışık yakması için ikna etmeye çalıştığı belirtilmekte; Türkiye'nin, Orta Doğu'da ABD'nin stratejik müttefiki olduğu ve Amerika'nın korkusunun, eğer Türkiye ikinci kez reddedilirse (1997 Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü verilmemişti), bu durumun, Türkiye'de Batı ve Amerika karşıtı düşüncelere yol açacağı olduğu ifade edilmektedir.¹⁵⁸

The Financial Gazetesi'nde, Türkiye'ye adaylık statüsü tanındığı takdirde, AB üyeliğine yönelik olarak gerekli reformların gerçekleştirilmesi için AB'nin Türkiye'ye yapacağı mali yardımlar ile, Türkiye'nin ekonomisinde iyileşme olacağına yönelik 2 ifade yer almıştır. İncelenen haberlerde, Müslüman bir ülkeye AB kapısının açılmasına yönelik 2 ifade yer almıştır. The Daily Telegraph Gazetesi "Türkiye Avrupa Birliği'ne katılmaya yönlendirilmiş bir aday ülkedir" ifadesinin Zirve Bildirisi'nde yer almasıyla, Haçlı Seferleri'nden beri Türkler ve Hristiyanlık alemi arasında süregelen düşmanlık sona ermiştir" ifadesini haber içeriklerine taşımıştır. Türkiye'ye adaylık statüsü tanınması ile Türkiye'nin Batı'ya ait olduğunun anlaşıldığına yönelik bir ifadeye The Daily Telegraph Gazetesi yer vermiştir: "Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine adaylığının ilan edilmesiyle, Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin Avrupa'ya mı yoksa Asya'ya mı ait olduğu sorusu yanıt

¹⁵⁸ "Turkey EU Bid Threatens to Wreck Helsinki," **The Times**, (9 Aralık 1999), "Summit offer of EU candidacy bridges ancient rift with Turkey," **The Daily Telegraph**, (13 Aralık 1999).

bulmuştur.”¹⁵⁹ Türkiye'nin AB Adaylığı konusunda AB Liderlerinin olumlu ifadelerine yönelik 1 anlatım ise, *The Independent Gazetesi*'nin yer verdiği, Javier Solana'nın “Bu karar, Türkiye ile ilişkilerimizde yeni bir sayfa açacak. Çok mutluyuz ve Türkiye'nin de mutlu olduğunu düşünüyorum.”¹⁶⁰ ifadesini içermektedir.

10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan Avrupa Zirvesi dönemi kapsamındaki, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik karşıt anlatımlar incelendiğinde (Tablo 3), Helsinki Zirvesi'ne, Türkiye'nin adaylığı konusu bağlamında bir anlamda damgasını vuran Yunanistan ve Kıbrıs sorununun, İngiliz Fikir Gazeteleri'nin medya içeriklerine yansıdığı, bu konuda toplam 20 anlatım gazetelerde yer bulduğu ortaya çıkmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Yunanistan Hükümeti, Türkiye'yle sınır anlaşmazlıklarına bir çözüm bulunmasına yönelik anlaşmaya varılmasını ve KKTC ile siyasi uzlaşma sağlanmış olursa bile Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB üyesi yapılmasını talep etmekte, bunları Helsinki Zirvesi'nde dile getirmekte ve eğer Türkiye tüm bu şartları karşılayacağını garanti etmezse Türkiye'nin adaylığını veto edeceğini belirtmiştir. Zirve bildirisinde yer alan karara göre ise, sınır anlaşmazlıklarının Birleşmiş Milletler şartına uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesi vurgulanmış ve çözülemediği takdirde anlaşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Kıbrıs konusunda çıkan karar ise şöyledir: “AB Konseyi, siyasi çözümün Kıbrıs'ın AB'ye katılımını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır. Katılım müzakerelerinin tamamlanmasına kadar herhangi bir çözüme ulaşılammış olması durumunda, Konsey, katılım konusunda bu ön şarta bağlı olmaksızın bir karar verecektir”.

The Daily Telegraph Gazetesi'nde konuyla ilgili olarak şu anlatım yer almaktadır: “Yunanistan Dış İşleri Bakanı George Papandreou, eğer Yunanistan'ın tüm talepleri karşılanmazsa, Türkiye'nin adaylığını veto edebileceklerini belirtti”.¹⁶¹ Helsinki Zirvesi dönemi haber içeriklerinde sıklıkla (11 haber içeriği) yer alan bir diğer konu demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü konularında Türkiye'nin eksiklerine ve/veya kaydetmesi gereken gelişmelerin olduğu gözlenmiştir. *The Financial Times Gazetesi*'nde yayınlanan bir haberde, “Liderler, Türkiye'nin insan hakları konusunda gelişme göstermesi gerektiğine özellikle vurgu yaptılar”¹⁶² ifadesi yer almıştır.

¹⁵⁹ “Summit offer of EU candidacy bridges ancient rift with Turkey,” *The Daily Telegraph*, (13 Aralık 1999).

¹⁶⁰ “Turkey agrees to EU offer after Solana flies in for talks,” *The Independent*, (11 Aralık 1999).

¹⁶¹ “Greeks put obstacles in Turkish path to EU” *The Daily Telegraph*, (7 Aralık 1999).

¹⁶² “Turkey joins queue for membership,” *The Financial Times*, (11 Aralık 1999).

The Times Gazetesi ise “Avrupa Birliği Ülkeleri, Türkiye’nin öncelikle insan hakları konusunda gelişme kaydetmesi, Anayasası’nın belirli maddelerinde değişiklik yapması gerektiği belirtiyor”¹⁶³ ifadesini kullanmıştır. Helsinki Zirvesi dönemi haber içeriklerinde, Türkiye’nin Avrupa Birliği genişleme sürecinin dışında bırakıldığı ve bunun üzerine Türkiye’nin AB ile ilişkileri askıya aldığı Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesi’ne yönelik 7 anlatıma, İngiliz Fikir Gazeteleri yer vermiştir. Türkiye’ye müzakere tarihi verilmesi konusunda AB Liderlerinin olumsuz tavrını/ifadelerini içeren toplam 5 haber içeriği olduğu gözlenmektedir. The Times Gazetesi’nde, “Ankara’ya yönelik muhalefet, üyelik ile birlikte yaşanacak göçün etkileri nedeniyle kaygı duyan Almanya’dan geldi”¹⁶⁴ ifadesi yer almıştır. İncelenen gazetelerde, Türkiye’nin AB üyeliğinin ancak çok ileri bir tarihte mümkün olabileceğine yönelik 2, Türkiye ekonomisindeki sorunlara, Türkiye’nin "fakir bir ülke" olmasına veya ekonomisini iyileştirmesi gerektiğine yönelik 2 ve Türkiye’de ordunun, siyasal hayata müdahale etmesine yönelik olarak ise 1 haber içeriği olduğu Tablo 3’ten anlaşılmaktadır.

2004 Brüksel Zirvesi döneminde İngiliz Fikir Gazeteleri haber içeriklerinde, Türkiye’nin adaylık sürecine yönelik destek ve umut içeren anlatımlar incelendiğinde (Tablo 4), Türkiye’ye müzakere tarihi verilmesi konusunda AB Liderlerinin olumlu ifadelerini içeren anlatımların yoğunluğu dikkati çekmektedir. The Financial Times Gazetesi’nde konuyla ilgili olarak toplam 5 (%33.3) içeriğe yer verilmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac’ın “Güvenlik, istikrar ve barış açısından, bu mükemmel ülkeyi kapımızda görmenin tamamen olumlu olduğu açıktır”¹⁶⁵ ifadesini The Financial Times, habere taşımıştır. The Times Gazetesi’nde yayınlanan bir haberde “Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Barroso, ‘Bugün, Avrupa için ve Türkiye için yeni bir başlangıçtır. Avrupa Birliği Türkiye’ye kapılarını açtı ve böylece hem Türkiye hem de Avrupa Birliği için iyi bir karar almış oldu’”¹⁶⁶ ifadesine yer verilmiştir. Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda İngiliz Hükümeti’nin çabası ve desteği, toplam 14 kez medya içeriklerinde yer almıştır. “Türkiye’nin Avrupa Birliği içindeki en güçlü savunucusu Tony Blair, dün gece anlaşmayı ‘Avrupa için son derece önemli bir gün’ olarak niteledi”¹⁶⁷ ifadesi The Guardian Gazetesi’nde yer bulmuştur. İncelenen haber içeriklerinde, Türkiye’nin AB

¹⁶³ “Turkey EU Bid Threatens to Wreck Helsinki,” **The Times**, (9 Aralık 1999).

¹⁶⁴ “Turkey EU Bid Threatens to Wreck Helsinki,” **The Times**, (9 Aralık 1999).

¹⁶⁵ “EU leaders hold final talks for deal over Turkey,” **The Financial Times**, (16 Aralık 2004).

¹⁶⁶ “Tough limits set as Europe finally agrees to talk Turkey,” **The Times**, (18 Aralık 2004).

¹⁶⁷ “Deal lets Turkey go for EU membership,” **The Guardian**, (18 Aralık 2004).

üyeyi olmak konusunda kararlılığını, azmini ve/veya umutlu olmasını içeren 14 anlatım olduğu saptanmıştır. İncelenen gazetelerde, “Türkiye’nin 41 yıldır Avrupa Birliği’nin kapısını çaldığı” şeklindeki ifadelerle sıklıkla yer verildiği görülmüştür. “Avrupa Birliği ile müzakerelere başlamak için Türkiye’nin 41 yıllık bekleyişi, AB ile müzakerelere önümüzdeki yıl başlanması teklifi ile dün sona erdi.”¹⁶⁸ ifadesi *The Independent Gazetesi*’nde yer almıştır. Haber içeriklerinde, müslüman bir ülkeye AB kapısının açılmasına yönelik 5 anlatımın yer aldığı belirlenmiştir. *The Daily Telegraph Gazetesi*, “Brüksel’de iki gün süren görüşmelerden sonra anlaşma sağlandı ve Müslüman Demokrasisine üyelik şansı tanındı” ifadesine yer vermiştir. Müzakereler başladığında Türkiye’nin ekonomisinde iyileşme olacağına yönelik anlatımlar, tüm gazetelerin toplamında 5 kez yer bulmuştur. Türkiye’nin gerçekleştirdiği, AB tarafından talep edilen reformlara ve Türkiye’nin jeopolitik önemine ilişkin 4’er anlatımın; Türkiye’nin güçlü bir orduya sahip olması ve Avrupa Parlamentosu’nun oylamasında Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlamasını destekler yönde karar çıkması ile konularında 3’er anlatımın haber içeriklerinde yer bulduğu Tablo 4’te görülmektedir. Brüksel Zirvesi döneminde incelenen haberlerde, Türkiye’nin genç nüfusunun AB için olumlu olması, ABD’nin Türkiye’nin AB ile müzakerelere başlamasını desteklemesi ve TUSIAD’ın, Türkiye’nin AB Üyeliğini desteklemesi içerikli anlatımlara birer kez medya içeriklerinde yer verildiği saptanmıştır.

2004 Brüksel Zirvesi döneminde İngiliz Fikir Gazeteleri haber içeriklerinde Türkiye’nin adaylık sürecine yönelik karşıt anlatımlar değerlendirildiğinde (Tablo 5), Türkiye’nin AB adaylığı ile Kıbrıs sorununun ilişkilendirildiği haberlerin yoğunluğu ile ön plana çıktığı gözlenmektedir. Avrupa Birliği, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile görüşmelerin başlatılabilmesi için Ankara Anlaşması’nın Gümrük Birliği’ne ilişkin protokolünün, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de kapsayacak şekilde genişletilmesini istemiş ancak Zirve Bildirisi’ne eklenen onay yazısına, Türk Hükümeti tarafından imza atılarak, sorun 3 Ekim 2005 tarihine kadar ertelenmiştir.¹⁶⁹ Öte yandan Rum Hükümet Sözcüsü, Hükümet adına Avrupalı liderlere ilettiği mektubunda, Ankara’nın 3 Ekim’e kadar Güney Kıbrıs’ı tanımaması halinde veto kullanacaklarını açıklamıştır. Konuyla ilgili olarak *The Guardian Gazetesi*, şu anlatımı habere taşımıştır: “Türkiye, geçen hafta verilen müzakerelere başlama tarihi kararı nedeniyle mutluysa ancak dün Kıbrıs’ın, Türkiye’nin

¹⁶⁸ “Historic breakthrough: EU clears way for Turkey to join,” **The Independent**, (18 Aralık 2004).

¹⁶⁹ Karluk, **Ön.ver.**, s.975.

üyeliğini hala veto edebileceğine yönelik uyarısı bu mutluluğa gölge düşürdü...Türkiye ile görüşmelere başlanabilmesi için Türkiye'nin, Gümrük Birliği'ne ilişkin protokolü, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de kapsayacak şekilde 3 Ekim 2005 tarihine kadar genişletilmesi gerekiyor. Bu sorun, geçen haftaki Zirve'de, anlaşmaları bozabilecek bir potansiyele sahipti.”¹⁷⁰ Brüksel Zirvesi dönemi haber içeriklerinde sıklıkla yer alan bir diğer anlatımın, Türkiye'ye verilebilecek “imtiyazlı ortaklık” ile ilgili olduğu saptanmıştır. Bilindiği gibi 17 Aralık Bildirisi'nde Türkiye'yi rahatsız eden konulardan biri, “imtiyazlı ortaklık” anlamına gelebilecek ifadelerin bildiride yer almasıdır. Bildiri metninde bu seçeneğin yer almasını, Fransa ve Avusturya istemiştir.¹⁷¹ The Times Gazetesi'nde konuyla ilgili olarak 9 ifade (%39.1) yer almaktadır. Gazetede yayınlanan bir haberin içeriğinde yer alan bir ifade şöyledir: “Fransa, Avusturya ve Danimarka, görüşmeler Türkiye için tam üyelik değil, imtiyazlı ortaklık yönünde olmalıdır.”¹⁷² The Financial Gazetesi'nde konuyla ilgili olarak 5 haber içeriği (%27) yer almaktadır. Gazetede yer alan bir ifade “Fransız diplomatlar, Ankara'ya, Avrupa Birliği ile imtiyazlı ortaklık önerilmesi için imkanları araştırıyorlar”¹⁷³ şeklindedir. İncelenen haberlerde Türkiye'nin AB üyeliğinin garanti olmadığına yönelik toplam 16 anlatımın yer aldığı belirlenmiştir. The Times Gazetesi'nde bir haberde “AB ilk defa bir ülkeye açıkça, üyelik müzakerelerinin sonucunun önceden garanti edilmeyeceğini belirtmiştir.”¹⁷⁴ ifadesine yer verilmiştir. İncelenen haberlerde, Avrupa Ülkelerinde yapılan kamuoyu yoklamalarında Türkiye'nin AB Üyeliğine karşı bir duruş olmasına yönelik anlatımların sıklıkla yer aldığı gözlenmiştir. “Le Figaro Gazetesi'nde bu hafta yayınlanan bir kamuoyu yoklamasında Fransızların yüzde 67'sinin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduğunu göstermiştir.”¹⁷⁵ ifadesi Financial Times Gazetesi'nde bir haber içeriğinde yer almaktadır. Türkiye ekonomisindeki sorunlara, Türkiye'nin "fakir bir ülke" olmasına veya ekonomisini iyileştirmesi gerektiğine yönelik anlatımlar, gazetelerin sıklıkla haber içeriklerine taşıdığı bir diğer konudur. The Financial Times Gazetesi konuyla ilgili 5 anlatıma (%35.7) haber içeriklerinde yer vermiştir. Gazetenin konuyla ilgili 17 Aralık tarihli haber içeriğinde “Siyasi sorunların yanı sıra, Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili, Avrupa'nın böyle büyük ve fakir olan yeni bir ülkeyi içine almaya maddi olarak gücünün yetmeyeceğine yönelik eleştiriler

¹⁷⁰ “Cyprus threat to Turkey's EU deal,” **The Guardian**, (20 Aralık 2004).

¹⁷¹ Karluk, **Ön.ver.**, s. 979.

¹⁷² “Summit must decide whether to open talks,” **The Times**, (13 Aralık 2004).

¹⁷³ “Chirac to defend his backing for Turkey's talks with EU,” **The Financial Times**, (15 Aralık 2004).

¹⁷⁴ “Tough limits set as Europe finally agrees to talk Turkey,” **The Times**, (18 Aralık 2004).

¹⁷⁵ “Chirac to defend his backing for Turkey's talks with EU,” **The Financial Times**, (15 Aralık 2004).

yapılmaktadır.”¹⁷⁶ ifadesi yer almaktadır. Türkiye'nin AB üyeliğinin ancak çok ileri bir tarihte mümkün olabileceğine yönelik 12 anlatım haber içeriklerinde yer bulmuştur; incelenen gazeteler, müzakerelerin en az 10 yıl süreceği konusunda görüş birliğine varmışlardır. Öyle ki, Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirisi'nde de, 2014 yılı mali raporu açıklanmadan önce, teknik anlamda üyeliğin mümkün olmadığına yönelik bir ifade yer almaktadır. İngiliz fikir gazeteleri, Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi konusunda AB Liderlerinin olumsuz ifadelerini içeren anlatımlara 11 kez, görüşmeler sırasında Türk Liderler ile AB Liderleri arasında yaşanan anlaşmazlıklara yönelik anlatımlara 10 kez ve demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü konularında Türkiye'nin eksiklerine ve/veya kaydetmesi gereken gelişmelere yönelik anlatımlara ise 9 kez haber içeriklerinde yer vermişlerdir. Çoğunluğu Müslüman olan ve nüfusu fazla bir ülkenin AB'ye dahil edilmesine yönelik ifadeler medya içeriklerinde 9 kez yer bulmuştur. Haberlerde, “nüfusu çok fazla olan Müslüman bir ülkenin Avrupa Birliği'ne girmesi ile ilgili olarak duyulan korkular” ile ilgili anlatımlar yer almaktadır. The Financial Times, bu konuyla ilgili olarak “Cuma günü alınacak olan karar, çoğunluğu Müslüman ve 69 milyon nüfuslu bir ülkenin AB'ye girmesi konusunda Avrupa'da halkın ve siyasi çevrenin muhalefeti ile gölgeleniyor”¹⁷⁷ ifadesini haber içeriğine taşımıştır. The Guardian ve The Times Gazeteleri, "Geceyarısı Ekspresi" filmi ile üyelik görüşmelerinin ilişkilendirildiği anlatımları haber içeriklerine taşımışlardır. Oliver Stone'un yapımcılığını üstlendiği film konusunda birçok Türk, filmin, Türk imajına onarılamaz bir zarar verdiği görüşündedir ve film gösterime girdiği 1978 yılından beri süregelen tartışmalara neden olmuştur. The Times Gazetesi'nin konuyla ilgili haberinde, filmin konusu anlatılmakta, Stone'un 13 Aralık tarihinde İstanbul'a gelişi ile ilgili açıklamalara yer verilmekte ve bu geziyi düzenleyen organizasyon sorumlusunun, Kültür Bakanlığı'nın bu gezinin düzenlenmesini, film nedeniyle geçmişte Olive Stone ve Türkiye arasında yaşanan soğukluğun giderilmesi için talep ettiklerini öne süren açıklamalarına yer verilmiştir. Gezinin Cuma günü gerçekleştirecek Brüksel Zirvesi öncesine getirilmesinin de iyi bir zamanlama olduğu belirtilmektedir. Brüksel Zirvesi dönemi haber içeriklerinde, Türkiye tarafından yapılan reformların tabana indirilemediğine yönelik 1 anlatımın yer bulunduğu görülmektedir. Haberde Türkiye'nin AB üyeliği için Kopenhag kriterlerine uyumu kapsamında, Türkçe dışında farklı dillerde de yayın yapılmasına yönelik reformları gerçekleştirdiği ancak bunun uygulamaya geçmediği konusunda açıklamalar yer almaktadır.

¹⁷⁶ “Brussels to give Turkey a reluctant welcome,” **The Financial Times**, (17 Aralık 2004).

¹⁷⁷ “Turkey ready for talks on joining reluctant EU,” **The Financial Times**, (13 Aralık 2004).

1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirve Dönemleri'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde "Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımlar" kapsamında genel bir değerlendirme yapıldığında, her iki Zirve dönemi haber içeriklerinde, Türkiye'nin AB üyesi olmak konusunda kararlılığı, azmi ile ilgili anlatımların öne çıktığı görülmektedir. 1959 yılında Türkiye'nin AET'ye yaptığı başvuru ile başlayan Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olma arzusu; Türkiye'nin bu tarihten itibaren Avrupa Birliği kapısına gelmesi, Avrupa Birliği'ne girmek için gerekli reformları yerine getirmek konusundaki çabaları ve sonunda 1999'da adaylık statüsü, 2004'te müzakere tarihi almasında yönelik anlatımlar ile İngiliz Fikir Gazeteleri'nde yer bulmuştur. 2004 Brüksel Zirvesi haber içeriklerinde Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi ile ilgili olarak AB Liderlerinin olumlu ifadelerini içeren anlatımların ön plana çıktığı görülmektedir (Tablo 4). Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi konusunda, Avrupa Birliği Ülke Liderleri'nin ve yetkililerin "karar nedeniyle mutluluklarını" içeren ifadeler İngiliz Fikir Gazeteleri'nde sıklıkla yer bulmuştur. 1999 Brüksel Zirvesi'nde konuyla ilgili olarak 1 anlatım, haber içeriklerinde görülmektedir. 1999 Helsinki Zirvesi'nde Müslüman bir ülkeye AB kapısının açılmasına yönelik 2 anlatım saptanırken, 2004 Brüksel Zirvesi'nde konuyla ilgili 5 anlatım olduğu gözlenmiştir. Genel bir değerlendirme yapıldığında, "Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Destek ve Umut İçeren Anlatımların", 2004 Brüksel Zirvesi Dönemi haber içeriklerinde, 1999 Helsinki Zirvesi'ne oranla çok daha yoğun olarak gazetelerde yer bulduğu gözlenmiştir. İki Zirve'de de Türkiye ile ilgili olarak alınan kararlar Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri tarihsel sürecinde büyük önem taşıyan kararlar olma özelliğindedir. 2004 Brüksel Zirvesi döneminde Türkiye'nin üyelik süreci ile ilgili haber ve haber içeriklerinin yoğunluğu, Zirve'de Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesi ile Zirve'nin bir anlamda Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri sürecinde bir dönüm noktası olmasıyla açıklanabilir. Bu bağlamda, Brüksel Zirvesi haber içeriklerinde, Türkiye'nin gerçekleştirdiği reformlara, Türkiye'nin güçlü bir orduya sahip olmasına, Türkiye'nin jeopolitik önemine yönelik anlatımlar yer almaktadır.

1999 Helsinki ve 2004 Brüksel Zirve Dönemleri'nde İngiliz Fikir Gazeteleri'nde "Türkiye'nin Adaylık Sürecine Yönelik Karşıt Anlatımlar" kapsamında genel bir değerlendirme yapıldığında, Helsinki Zirvesi Dönemi haber içeriklerinde Türkiye'nin AB adaylığı ile Yunanistan ve Kıbrıs sorununun ve Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'nin AB adaylığı ile Kıbrıs sorununun ilişkilendirildiği anlatımların ön plana çıktığı dikkati

çekmektedir (Tablo 3 ve Tablo 5). Helsinki Zirvesi'nde Yunanistan'ın, talepleri karşılanmazsa Türkiye'nin üyeliğini veto edeceği yolunda yaptığı açıklamalar ve Brüksel Zirvesi'nde AB'nin, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile görüşmelerin başlatılabilmesi için Ankara Anlaşması'nın Gümrük Birliği'ne ilişkin protokolünün, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de kapsayacak şekilde genişletilmesi talebi, Zirve'lere bir anlamda damgasını vurmuş ve tüm bunların incelenen gazetelerin medya içeriklerine yoğun olarak yandığı görülmüştür. Her iki Zirve dönemi haber içeriklerinde; demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü konularında Türkiye'nin eksiklerine ve/veya kaydetmesi gereken gelişmelere yönelik anlatımların sıklıkla yer aldığı gözlenmiştir. Türkiye'nin AB üyesi olabilmesi için Kopenhag kriterlerini karşılaması gerekmekte ve bu konu Zirve Bildirileri'nde yer almaktadır. Bu konu, İngiliz Fikir Gazeteleri'nin medya içeriklerine yansımıştır. Helsinki Zirve Dönemi haber içeriklerinde “Müslüman bir ülkenin AB üyesi olmasına” ilişkin karşıt bir anlatımın yer almadığı gözlenirken, nüfusu fazla olan Müslüman bir ülkenin üyeliği konusunun, Brüksel Zirvesi dönemi haber içeriklerinde yer aldığı görülmektedir. Brüksel Zirvesi'nde Türkiye'yle müzakerelerin başlayacağı 3 Ekim 2005 tarihinin belirlenmesiyle, Türkiye Avrupa Birliği üyeliğine bir anlamda daha da yakınlaşmıştır. Bu açıdan yaklaşıldığında, Avrupa Birliği Ülkeleri'nde hem halk hem de bir takım siyasi çevre içinde, Müslüman bir ülkenin AB'ye katılımı konusunda bir takım “korkular” veya “kuşkular” olmasına yönelik anlatımlar İngiliz Fikir Gazeteleri haberlerinde yer bulmuştur.

Sonuç olarak, Zirve'lerde, “Türkiye'ye adaylık statüsü tanınması” ve “Türkiye'yle müzakerelerin başlatılması kararının alınması ve tarih verilmesi” yönündeki, bir anlamda Türkiye'nin AB üyeliği yolunda Türkiye'nin AB'ye yakınlaştırılması niteliğinde kararlar alınmıştır. İngiliz Fikir Gazeteleri'nde, Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik sorunlar, Türkiye'nin eksiklikleri, üyeliğe karşı görüşler ve diğer “karşıtlık içeren” anlatımların; Türkiye'nin adaylık sürecine yönelik olarak umut, destek, gelişme, ilerleme, Türkiye'nin AB'ye katılımını destekler nitelikteki açıklamalara, adaylık sonrasında bunun Türkiye için olabilecek olumlu yansımaları ve bu konulardaki görüşlere oranla çok daha yoğun olarak haber içeriklerine yansıdığı gözlenmiştir. Dış basında bir ülke hakkında yayınlanan haberlerde, o ülke ile ilgili konuların ve olayların nasıl ve hangi konularla ilişkilendirilerek yansıtıldığına önemi ve bunun “ulusal imaj”ın yaratılmasında etkili olması çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, İngiliz Fikir Gazeteleri'nde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin yoğun olarak “karşıt nitelikteki” konularla

haber içeriklerinde yer bulduğu ifade edilebilmektedir. Bu çerçevede, İngiliz Fikir Gazeteleri’nde Türkiye’nin ulusal imajının yoğun olarak “karşıt anlatımlar” çerçevesinde şekillendiği ortaya çıkmaktadır.

6.2. Öneriler

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde, İngiliz Fikir Gazeteleri’nde Türkiye imajının nasıl oluştuğu sorusunun, Türkiye’nin adaylık sürecinde çok önemli iki Zirve olarak kabul edilen Helsinki ve Brüksel Zirveleri kapsamında değerlendirildiği bu araştırma ile ulaşılan sonuçlara dayanarak gerçekleştirilebilecek araştırmalara yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır.

İngiliz Fikir Gazeteleri The Daily Telegraph, The Financial Times, The Guardian, The Independent ve The Times Gazeteleri’nin kuruluş tarihlerinden günümüze kapsamlı bir ön çalışma yapılarak; gazetelerin yayın politikaları hakkında (özellikle uluslararası haberler çerçevesinde) detaylı bilgi toplanarak, bu araştırmanın sonuçlarının, “İngiliz Fikir Gazeteleri’nin Türkiye’nin adaylık sürecini yansıtmadaki farklılıklar” bağlamında değerlendirmesini de kapsayacak şekilde bir içerik analizi çalışması yapılabilir.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinin İngiliz Fikir Gazeteleri’ndeki yansımaları ile Türk Basını’nda sürecin nasıl yer bulduğu arasında karşılaştırmalı bir içerik analizi çalışması yapılarak, sürecin iki ülke basınında yansıma biçimleri arasındaki farklılıkların ortaya konulması, bir başka araştırma konusu olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda, İngiliz Basını’ndan ve Türk Basını’ndan yayın politikaları birbirinden farklı gazetelerin seçilmesiyle, hem yayın politikaları farklı gazete içeriklerinin, hem de iki ülke basınında sürecin nasıl yansıdığına yönelik farklılıkların ortaya konması söz konusu olacaktır.

İngiliz Fikir Gazeteleri’nin incelenmesi kapsamında gerçekleştirilebilecek bir başka araştırma önerisi, genel bir tanımlamayla “Avrupa Kimliği”nin inşası üzerine yapılabilecek bir söylem analizi çalışmasıdır. Bu kapsamda, haber içeriklerinde, “Müslüman bir ülke olarak Türkiye”, “öteki” olarak konumlandırılmakta mıdır ya da ne ölçüde “öteki” olarak görülmektedir? Bu noktadan yola çıkılarak, metinlerin söylem analizi ile niteliksel çözümlemesi yapılabilir ve İngiliz Fikir Basını’nda Türkiye

ötekileştiriliyor mu veya ne ölçüde öteki olarak konumlandırılıyor sorularından hareketle, ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi söz konusu olabilecektir.

KAYNAKÇA

Kitap, Dergi ve Tezler:

- “Adil, İdris. Haberde Dışa Bağımlılık. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1961” Filiz Seçim. “Haber kavramı ve ABD basınında dış haberler,” **Kurgu Dergisi**, 12: 207-13, 1993, s.209’deki alıntı.
- Akdemir, Semra. “Küreselleşmenin Uluslararası Habere Yönelik Etkileri: Soğuk Savaş Sonrası Dönem Üzerine Bir Değerlendirme”, **Sosyal Bilimler Dergisi** 1: 31-50, 2005.
- “Alger, E. Dean. **The Media and Politics**. New Jersey: Prentice Hall, 1989” Filiz Seçim. “Haber kavramı ve ABD basınında dış haberler,” **Kurgu Dergisi**, 12: 207-13, 1993, s.209’deki alıntı.
- Atabek, Nejdet. “Körfez Krizi Döneminde The Guardian ve The Financial Times’da Türkiye’nin İmajı”, **Kurgu Dergisi** 12: 259-72, 1993.
- “Avcı, Nabi. Enformatik Cehalet. Ankara: Rehber Yayınları, 1990” Atilla Girgin. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği**. İkinci basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2003, s.65’teki alıntı.
- Bozer, Ali. “Avrupa Birliği İçindeki Oluşumlar ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde İzlenen Yol”, **Yeni Türkiye Dergisi**. 35: 259-67, Eylül-Ekim 2000.
- Bulaç, Ali. **Avrupa Birliği ve Türkiye**. İstanbul: Zaman Yayınları, 2001.
- “Burkhart, R. Kommunikationswissenschaft Grundlagen und Problemfelder. Wien-Köln, 1983” Orhan Gökçe, **İletişim Bilimine Giriş**. Beşinci basım. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları 2003, s.170’deki alıntı.
- “Choron, Jean Marie. Medya Dünyası. Çeviren: Oya Tatlıpınar. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992” Hale Türker. “Türkiye Cumhuriyeti 53. ve 54. Hükümetleri arası dönemde Türk ve İngiliz Basını’nda Türk Siyasal Hayatının Tanıtımı.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1997, s.11’deki alıntı.
- “Conenberg, A. G. Die Kommunikation in der Unternehmung. Wiesbaden, 1996” Orhan Gökçe, **İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi**. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları 2006, s.7’deki alıntı.
- Curan, James ve Jean Seaton. **Power Without Responsibility**. London: Routledge, 1997.
- Çakmak, Haydar. **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri**. Ankara: Platin Yayınları, 2005.
- Dinan, Desmond. **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**. Çeviren: Hale Akay. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005.

- “Dönmezler, Sulhi. Sosyoloji. Sekizinci basım. Ankara: Savaş Yayınevi, 1982” Zeynep Oktay “Uluslararası İletişimin Sosyo-Kültürel Etkileri,” **Uluslararası İletişim**. Ed.: Gürsel Öngören. İstanbul: Der Yayınevi 1995, s.75’teki alıntı.
- “DTM. Avrupa Birliği ve Türkiye. Ankara: DTM Yayınları 2007” Ramazan Gökbunar, Halit Yanıkkaya ve Serkan Cura. **Avrupa Birliği’nin Türkiyeli Geleceği –Umutlar ve Korkular**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 2008, s.6’daki alıntı.
- Dura, Cihan ve Hayriye Atik. **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- “Fiske, John. İletişim Çalışmalarına Giriş. Çeviren: S. İrvan. Ankara: ARK, 1996” Orhan Gökçe. **İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi**. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları 2006, s.7’deki alıntı.
- Girgin, Atilla. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği**. İkinci basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2003.
- “Golding, Peter. The Mass Media. London: Longman, 1977” Ahmet Tan. “İngiltere ve Türkiye Basını’nda Dış Haberlerin Yapısı.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1989, s.44’teki alıntı.
- Gökçe, Orhan. **İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.
- Gökçe, Orhan. **İçerik Çözümlemesi**. Üçüncü basım. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Gökçe, Orhan. **İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi**. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, 2006.
- Gökçe, Orhan. **İletişim Bilimine Giriş**. Beşinci basım. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2003.
- Hachten, William A. ve James F. Scotton. **The World News Prism: Global Information in a Satellite Age**. Seventh edition. UK: Blackwell Publishing Ltd., 2007.
- Harris, Bob. **Politics and Rise of the Press: Britain and France, 1620-1800**. London: Routledge, 1996.
- Işık, Metin. **Kitle İletişim Teorilerine Giriş**. Konya: Eğitim Kitabevi, 2002.
- “İçel, Kayıhan. Kitle Haberleşme Hukuku. İstanbul: Beta Yayınları, 1990” Atilla Girgin. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği**. İkinci basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 2003, s.66’daki alıntı.
- İnceoğlu, Yasemin. **Uluslararası Medya**. İstanbul: Beta Yayınları, 2000.
- Karluk, Rıdvan. **Avrupa Birliği ve Türkiye**. İstanbul: Beta Yayınları, 2005.

- “Kaya, Raşit. Kitle İletişim Sistemleri. Ankara: Teori Yayınları, 1985” Nejdet Atabek ve Erdal Dağtaş, **Kamuoyu ve İletişim**. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı 1998, s.301’deki alıntı.
- “Key J.r., V. O. Public Opinion and American Democracy. New York: Alfred A. Knopf, 1963” (Sezer, 1972, s.292’deki alıntı).
- Keyman, Fuat. **Değişen Dünya Dönüşen Türkiye**. İstanbul: Bilgi Yayınları, 2005.
- Mahmudova, Gülnare. “Türk Basınında Azerbaycan İmajı: Haydar Aliyev’in Ölümü Üzerine Karşılaştırmalı İçerik Analizi (Hürriyet ve Ortadoğu Gazeteleri).” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2003.
- Malovic, Stjepan ve Gordana Vilovic. “Tabloidization Conquers Quality Press” **Quality Press in Southeast Europe**. Ed.: Orlin Spassov. Sofia: SOEMZ, 2004.
- Mc Quail, Denis ve Seven Windahl. **İletişim Modelleri**. Çeviren: Uğur Demiray ve Banu Dağtaş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994.
- “Özcan, Zafer. Uluslararası Haberleşme ve Azgelişmiş Ülkeler. Ankara: Dayanışma Yayınları, 1983” (Rigel, 2000, s.59’deki alıntı).
- Özcan, Zafer. “Uluslararası Haberleşme Yapısı ve Türk Basınında Yer Alan Dış Haberlerle İlgili Bir Araştırma”, **İletişim Dergisi**, 1983”, Filiz Seçim. “Haber kavramı ve ABD basınında dış haberler,” **Kurgu Dergisi**, 12: 207-13, 1993, s.209’deki alıntı.
- Öztürk, Osman. **İmaj Yazıları**. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 1997.
- Rigel, Nurdoğan. **İleti Tasarımında Haber**. İstanbul: Der Yayınevi, 2000.
- Sampson, Anthony. **The New Anatomy of Britain**. London: Stoughton, 1981.
- Sarikakis, Katharine. **British Media in a Global Era**. London: Arnold Publishers, 2004.
- Seymour-Ure, Colin. **The British Press and Broadcasting since 1945**. UK: Blackwell Publishers Ltd., 1996.
- Spasov, Orlin. “The Quality Press in Southeast Europe: To Be or Not to Be,” **Quality Press in Southeast Europe**. Ed.: Orlin Spassov. Sofia: SOEMZ, 2004.
- Suvarierol, Semin. “The Cyprus Obstacle on Turkey’s Road to Membership in the European Union”, **Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics**. Ed.: Ali Çarkoğlu ve Barry Rubin. London, UK: Frank Cass and Company Ltd., 2003.
- Tan, Ahmet. “İngiltere ve Türkiye Basını’nda Dış Haberlerin Yapısı.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- “Tokgöz, Oya. Temel Gazetecilik. Ankara: İmge Yayınevi, 1994” (Rigel, 2000, s.273’teki alıntı).

Türker, Hale. “Türkiye Cumhuriyeti 53. ve 54. Hükümetleri arası dönemde Türk ve İngiliz Basını’nda Türk Siyasal Hayatının Tanıtımı.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

Ülger, İrfan Kaya. **Avrupa Birliği El Kitabı, Kavramlar-Kurumlar-Kişiler**. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.

Ülger, İrfan Kaya. **Avrupa Birliği Rehberi**. İzmit: Umuttepe Yayınları, 2008.

YAZICI, Emir İsmet. **Kitle İletişiminde İmaj**. İkinci basım. İstanbul: İm Yayın Tasarım, 2003.

Yıldız, Serkan Akif. “The Approach of Media in the EU Countries towards Turkey’s Candidacy after the Helsinki Summit.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 2002.

Yüksel, Erkan. “ABD Medyasında Türkiye İmajı”, **Türkiye’nin ABD ve AB Denklemi**. Ed.: Orhan Gökçe, Uğur Demiray ve Edibe Sözen. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2006.

“Zaharopoulos, Thimios. “The Image of the US in the Greek Press”, **Journalism Quarterly**. 36, 2: 188-92, 1972” (Atabek, 1993, s.260’daki alıntı).

Ansiklopediler:

Ana Britannica, The Daily Telegraph. Onbeşinci basım. İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt no: 6, 2004.

Ana Britannica, The Guardian. Onbeşinci basım. İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt no: 10, 2004.

Ana Britannica, The Times. Onbeşinci basım. İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt no: 21, 2004.

İnternet Kaynakları:

Ateş, Şeref. “Siyasal İletişimde İmajlar”,
<http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/haziran03/index.htm>, 15 Temmuz 2008.

Öniş, Ziya. “Turkish Transformation and The Future of the New Europe”,
<http://www.medobs.net/documents/Pdf/Working%20papers/working%20paper4.pdf>, 3 Temmuz 2008.

<http://www.britishpapers.co.uk/quality/daily-telegraph/>, 12 Haziran 2008.

<http://www.britishpapers.co.uk/quality/guardian/>, 12 Haziran 2008.

<http://www.britishpapers.co.uk/quality/financial-times/>, 12 Haziran 2008.

<http://www.britishpapers.co.uk/quality/the-times/>, 12 Haziran 2008.

<http://www.britishpapers.co.uk/quality/independent/>, 12 Haziran 2008.

<http://www.dpt.gov.tr/abigm/>, 10 Temmuz 2008.

<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=964>, 10 Temmuz 2008.

<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=972>, 10 Temmuz 2008.

Gazeteler:

The Daily Telegraph. 7 Aralık 1999.

The Daily Telegraph. 13 Aralık 1999.

The Financial Times. 11 Aralık 1999.

The Financial Times. 13 Aralık 2004.

The Financial Times. 15 Aralık 2004.

The Financial Times. 16 Aralık 2004

The Financial Times. 17 Aralık 2004.

The Guardian. 18 Aralık 2004.

The Guardian. 20 Aralık 2004.

The Independent. 11 Aralık 1999.

The Independent. 18 Aralık 2004

The Times. 9 Aralık 1999.

The Times. 13 Aralık 2004.

The Times. 18 Aralık 2004.